

UDK 343.123
Primljeno 1. svibnja 2006.
Pregledni znanstveni rad

Vlado Sirotić*

PRIMJENA NAČELA SVRHovitosti IZ ČlANKA 175. ZAKONA O KAZNENOM POSTUPKU

Već je više od osam godina u Republici Hrvatskoj na snazi čl. 175. Zakona o kaznenom postupku koji omogućuje državnom odvjetniku da se u određenim slučajevima prilikom odlučivanja o kaznenom progonu rukovodi načelom svrhovitosti. Riječ je o novom institutu hrvatskoga kaznenog procesnog prava koji je iznimka od načela legaliteta. Osim teoretske analize čl. 175. Zakona o kaznenom postupku, u radu se iznose i rezultati provedenog istraživanja kojim se htjelo utvrditi koliko se taj članak primjenjuje u praksi. Istraživanje je obuhvatilo praksu Općinskog državnog odvjetništva u Puli, a iznose se i skupni podaci za sva državna odvjetništva u Republici Hrvatskoj. Teoretska analiza i provedeno istraživanje pokazuju da je čl. 175. Zakona o kaznenom postupku dobro domišljen propis, ali se rijetko primjenjuje u praksi. Posebno se upozorava na čl. 64. Zakona o sudovima za mladež koji se često primjenjuje u praksi, a slično je koncipiran kao čl. 175. Zakona o kaznenom postupku. Stoga se ističe da bi trebalo voditi računa o iskustvima iz maloljetničkog kaznenog prava ako se želi znatnije pospješiti primjenu čl. 175. Zakona o kaznenom postupku.

1. UVOD

Jedna od nesumnjivih tendencija suvremenog kaznenog procesnog prava ogleda se u zamahu konsenzualnih formi postupanja. One su se već otprije udomaćile u anglosaskom pravnom sustavu i postale dio njegove tradicije, a danas sve snažnije prodiru među zemlje nama bliskog kontinentalnog pravnog sustava. Tom zamahu nije se othrvao ni naš Zakon o kaznenom postupku¹ (u daljnjem tekstu: ZKP). Upravo neke od njegovih glavnih novina u odnosu na

* Vlado Sirotić, zamjenik županijskog državnog odvjetnika u Puli

¹ Narodne novine (u daljnjem tekstu: NN) 110/1997., 27/1998., 58/1999., 112/1999., 58/2002. i 62/2003. U ovom radu nije korištena numeracija zakonskih članaka iz Pročišćenog teksta Zakona o kaznenom postupku (NN 62/2003.) jer takva numeracija nije prihvaćena u praksi sukladno zaključku Kaznenog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj II-I Kr 27/2003 od 5.6.2003., već je korištena dotadašnja numeracija.

prethodni mu Zakon o krivičnom postupku² odnose se na uvođenje takvih formi postupanja. Među te novine spadaju odredbe o primjeni načela svrhovitosti (čl. 175. i 176.), donošenju presude na zahtjev stranaka u istrazi (čl. 190.a), suglasivanju okrivljenika s vrstom i mjerom kaznenopravne sankcije iz optužnog prijedloga (čl. 442. st. 5.) te izdavanju kaznenog naloga (čl. 446.-450.). Isto vrijedi i za naše sporedno kazneno procesno pravo. Novina je odredba čl. 64. Zakona o sudovima za mladež³ (u daljnjem tekstu: ZSM). Pored toga u, prvi put donesenom, Zakonu o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela⁴ (u daljnjem tekstu: ZOPOKD) važna je odredba čl. 24. Naime, obje te odredbe također predviđaju primjenu načela svrhovitosti.

Više je razloga spomenutoj tendenciji. Ti razlozi nisu samo pravne, već su i praktične naravi. Prije svega, sva događanja u kaznenom (materijalnom) pravu imaju (trebala bi imati) svoj odraz u kaznenom procesnom pravu.⁵ Okrenutost kaznenog prava specijalnoj prevenciji kao dominantnoj svrsi kažnjavanja, resocijalizaciji, zagovaranje ideja restorativne pravde, alternativnih sankcija, ograničenja kaznenopravne prisile te veće uvažavanje interesa oštećenika – sve se to moralo odraziti na kazneno procesno pravo. Nadalje, opterećenost pravosuđa brojnim neriješenim predmetima, dugotrajni i skupi postupci, narastajući organizirani kriminal, otežano dokazivanje u vezi s takvim kriminalom i sl., što sve posljedično slabi kvalitetu ostvarivanja i zaštite vladavine prava, problem su (gotovo) svake države. Upravo takve forme postupanja, kroz razne oblike izravnih i neizravnih nagodbi među procesnim sudionicima, omogućuju kvalitetnu realizaciju onoga što se događa u kaznenom pravu, a s druge strane pridonose smanjenju zaostataka, ubrzanju postupaka, lakšem procesuiranju počinitelja najtežih kaznenih djela i sl.

Korist od takvih formi postupanja jest transformacija i potreba fleksibilnijeg tumačenja važnih procesnih načela. Kako ističe Eser⁶, riječ je o načelima koja su ustanovljena i u korist okrivljenika. Po njemu, među ostalima, dovedeno je u pitanje načelo legaliteta, inkvizicijska maksima, pretpostavka nevinosti, načelo poštenog postupanja, načelo pravednog odmjerenja kazne i načelo jednakog tretmana.⁷ Također, postavlja se pitanje “dobrovoljnosti” pristanka subordini-

² NN 53/1991., 91/1992., 34/1993., 38/1993. i 28/1996.

³ NN 111/1997., 27/1998. i 12/2002.

⁴ NN 151/2003.

⁵ Podrobnije o odnosu kaznenog procesnog prava i kaznenog (materijalnog) prava v. Krapac, D., *Kazneno procesno pravo*, prva knjiga: Institucije, Zagreb, 2003., str. 30-32.

⁶ Eser, A., *Funkcionalne promjene procesnih maksima krivičnog prava: na putu k “reprivatiziranju” krivičnog postupka*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, broj 2/1992.

⁷ Tangiranost tih načela prije svega sagledava s aspekta njemačkog kaznenog procesnog prava. Međutim, isto vrijedi i za druge procesne sustave koji poznaju ta načela. Dovedeno je u pitanje: - načelo legaliteta, ako državno odvjetništvo ili sud mimo kriterija iz čl. 153. i sl. njemačkog ZKP-a (koji govore o uvjetnoj obustavi kaznenog progona, nap. a.) propuste poduzeti

ranog pojedinca (osumnjičenika, okrivljenika), kojem nasuprot stoji superordinirana država.⁸ Stoga ne treba čuditi što je još 1994. godine Krapac⁹ uz takve forme postupanja vezao atribut “sirenski zov” ili što Damaška¹⁰ ističe da su one “nužno zlo”. I Eser¹¹ se pita treba li u “reprivatiziranju” kaznenog postupka (koji se ogleda u konsenzusu procesnih sudionika) vidjeti “model budućnosti za koji se valja založiti ili prije stranputicu koju treba izbjeći”.

Međutim, ta negativna strana konsenzualnih formi postupanja danas teško može zaustaviti njihov zamah. Njihova, prije svega, praktična korist objektivno čini neuspješnim plediranja za njihovim zabacivanjem. Ono o čemu treba raspravljati nije više pitanje treba li kazneno procesno pravo prihvatiti takve forme postupanja, već pitanje koje oblike tih formi postupanja treba prihvatiti, za koja kaznena djela i, što je osobito važno, treba postaviti kautele koje će spomenute negativnosti eliminirati ili smanjiti.

Primjena načela svrhovitosti (odlučivanje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti) iz čl. 175. ZKP-a, kao što je već navedeno, oblik je konsenzualne forme postupanja. Njemu je posvećen ovaj rad. Da bi se dobila prava slika o tom novom institutu našeg kaznenog procesnog prava, nije dovoljno provesti samo njegovu teoretsku analizu, već je potrebno sagledati i kako on “živi” u praksi. Stoga je i analizirana praksa Općinskog državnog odvjetništva u Puli glede kaznenih prijava zaprimljenih u razdoblju od 2002. do kraja 2004. godine.

2. POJAM NAČELA SVRHovitosti

Bilo kakvo raspravljanje o načelu svrhovitosti zahtijeva istovremeni osvrt na načelo legaliteta. To pogotovo vrijedi za one pravne sustave, kakav je i hrvatski, u kojima je načelo legaliteta primarno načelo (zajedno s optužnim

kazneni progon odnosno osuditi okrivljenika kao protuuslugu za njegovu suradnju, - inkvizicijska maksima, ako sud kao protuuslugu za okrivljenikovo priznanje ne nastavi s istraživanjem istine, - pretpostavka nevinosti, ako sud usprkos tome što stvar nije zrela za presuđenje na temelju okrivljenikova priznanja (možda i lažnog) donese osuđujuću presudu, - načelo poštenog postupanja, ako sud “namami” okrivljenika na priznanje dajući mu u izgled olakšice u postupku, - načelo pravednog odmjerenja kazne, ako sud priznanje cijeni kao olakotnu okolnost, a da ono nije rezultat iskrenog kajanja, te – načelo jednakog tretmana, ako okrivljenik koji se nagodio sa sudom bude blaže kažnjen od onog koji se nije nagodio, već se legitimno koristi svojim pravima u postupku.

⁸ V. Eser, A., op.cit., te Krapac, D., Kako odabrati tip kaznenog postupka za 2000. godinu?, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, broj 5-6/1994.

⁹ Krapac, D., op. cit. u bilješci 8.

¹⁰ Damaška, M., Napomene o sporazumima u kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 1/2004.

¹¹ Eser, A., op.cit.

načelom i načelom oficijalnosti) pokretanja kaznenog postupka. Naime, oba ta načela određuju uvjete koji moraju biti ispunjeni da bi državni odvjetnik poduzeo kazneni progon. Ako su ti uvjeti ispunjeni, on mora poduzeti kazneni progon.

U našem ZKP-u načelo legaliteta sadržano je u čl. 2. st. 3., prema kojem: “Ako Zakon drukčije ne propisuje, državni odvjetnik je dužan poduzeti kazneni progon ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti i nema zakonskih smetnji za progon te osobe”.¹² Čim se ispune uvjeti iz tog članka državni odvjetnik mora poduzeti kazneni progon čak i ako smatra da je taj progon nesvrshodan sa stajališta javnog interesa. Ti su uvjeti stvarne prirode (postojanje osnovane sumnje da je određena osoba počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti) i pravne prirode (nepostojanje zakonskih smetnji za progon te osobe).¹³

ZKP ne definira “osnovanu sumnju”. Međutim, u teoriji uglavnom nije sporno da je to “vjerojatnost” da je određena osoba počinila kazneno djelo. Uz taj izraz Bayer¹⁴ se koristi i izrazom “ozbiljna vjerojatnost”. Krapac¹⁵ pojam osnovane sumnje sagledava s logičkog i pravnog aspekta. Po njemu u logičkom smislu taj pojam predstavlja takav stupanj izvjesnosti o činjenicama da je u kaznenom postupku izglednije očekivati osuđujuću nego oslobađajuću presudu, a u pravnom smislu predstavlja standard koji jamči građanima da će psihološka ocjena putem koje se dolazi do takve spoznaje biti temeljena na objektivnim i

¹² Tako određen sadržaj načela legaliteta u svakom je slučaju znatno poboljšanje u odnosu prema odredbi o tom načelu iz prethodnog Zakona o krivičnom postupku (čl. 18.), koja je sadržajno identična onima iz Zakona o krivičnom postupku iz 1976. godine i iz Zakonika o krivičnom postupku iz 1953. godine. Spomenutim čl.18. Zakona o krivičnom postupku bilo je propisano da je (tada) javni tužitelj “dužan poduzeti krivično gonjenje ako postoje dokazi da je počinjeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti”. Takva je odredba bila neprecizna i nepotpuna. Prije svega izričaj “da postoje dokazi”, doslovno shvaćen, upućivao bi na “izvjesnost”, a “izvjesnost” se ne može tražiti za poduzimanje kaznenog progona. Nadalje, nevezivanjem postojanja dokaza u odnosu prema osobi počinitelja upućivalo bi da se kazneni progon mogao poduzimati i protiv nepoznatog počinitelja, a to nije (bilo) moguće. Također, nesporno je da se kazneni progon ne može poduzeti ako postoje zakonske smetnje, a spomenuta odredba to nije izričito predviđjela. Međutim, teorija i praksa navedenu je odredbu tumačila onako kako je sadržajno istaknuto u čl. 2. st. 3. ZKP-a. V. o tome detaljnije Bayer, V., Kazneno procesno pravo, knjiga I., Uvod u teoriju kaznenog procesnog prava, priredio prof. dr. Davor Krapac, Zagreb, 1995., str. 105, te Grubač, M., Načelo legaliteta u krivičnom procesnom pravu SFRJ, Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo, broj 3/1988.

¹³ V. Grubač, M., op. cit. Slično navode i Vasiljević, T., Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Beograd, 1964., str. 124, te Carić, M., Načelo svrhovitosti (oportuniteta) kaznenog progona iz čl. 175. Zakona o kaznenom postupku i njegova primjena u praksi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 1/2001.

¹⁴ Bayer, V., op. cit., str. 105.

¹⁵ Krapac, D., op. cit. u bilješci 5, str. 63.

provjerljivim kriterijima. Prema Pavišiću¹⁶, da bi sumnja bila osnovana, ona istodobno mora biti “dovoljno jasna da bi se mogla predočiti”, mora se “odnositi na predmet i temeljiti na konkretnim okolnostima” te “mora biti prikladna za kontradiktornu provjeru”. Takva sumnja može biti utemeljena jedino na dokazima (formalnim i neformalnim). Stoga je važno da pri odlučivanju o poduzimanju kaznenog progona prosudba državnog odvjetnika ne bude samo prognostička, već i dijagnostička.¹⁷ Ona je dovoljna za poduzimanje kaznenog progona i njegovo podržavanje, ali nije dovoljna za donošenje osuđujuće presude. Ako ne preraste u izvjesnost, sud je dužan na temelju čl. 354. t. 3. ZKP-a donijeti oslobađajuću presudu. Osnovana sumnja, osim što je jedan od uvjeta za poduzimanje kaznenog progona, ima i jamstveni značaj jer je zapreka da se protiv ostalih građana (glede kojih ne postoji osnovana sumnja da su počinili kazneno djelo) poduzme kazneni progon. Time ih se štiti od eventualnih zlouporaba prava.

Što se tiče zakonskih smetnji za kazneni progon, valja istaknuti da su one materijalne i procesne naravi. Smetnje materijalne naravi su ove: - počinjenje kaznenog djela od strane djeteta (čl. 10. Kaznenog zakona - u daljnjem tekstu: KZ)¹⁸, - zastara (čl. 19. i 20. KZ-a), - počinjenje kaznenog djela, za koje je zapriječena kazna zatvora do jedne godine ili blaža kazna, od strane osuđenika za vrijeme izdržavanja kazne zatvora, kazne dugotrajnog zatvora ili kazne maloljetničkog zatvora (čl. 62.st. 3. KZ-a), - amnestija (čl. 87. KZ-a) te - pomilovanje (čl. 88. KZ-a).¹⁹ Smetnje procesne naravi su ove: - presuđena stvar

¹⁶ Pavišić, B., Komentar Zakona o kaznenom postupku s prilogima, Rijeka, 2003., str. 272-273.

¹⁷ Prosudba je prognostička kad su u nju uključene sve činjenice koje mogu dovesti bilo do osuđujuće, bilo do oslobađajuće presude, a dijagnostička kad su u nju uključeni svi dokazi koji govore o tim činjenicama, tj. o cjelokupnoj slici počiniteljeve krivnje odnosno nedužnosti. V. o tome Krapac, D., op.cit. u bilješci 5, str. 64.

¹⁸ NN 110/1997., 27/1998., 129/2000., 51/2001., 105/2004. i 84/2005.

¹⁹ Posebno je važno istaknuti da pomilovanje sada predstavlja zakonsku smetnju za kazneni progon jedino ako je dano, i to u obliku oslobođenja od gonjenja, prije stupanja na snagu važećeg Zakona o pomilovanju (NN 175/2003.) kojeg je čl. 2. st. 1. preuzet u sadašnji čl. 88. KZ-a (NN 105/2004.). Naime, pomilovanjem se ne može više dati “oslobođenje od gonjenja” kao što je to bilo predviđeno prijašnjim Zakonom o pomilovanju (NN 9/1993.), kojeg je čl. 2. st. 1. bio sadržajno preuzet u čl. 88. KZ-a (do prije spomenute posljednje novele - s time što je KZ umjesto izričaja “oslobođenje od gonjenja” govorio o “obustavi kaznenog postupka”). Prema navedenim važećim člancima Zakona o pomilovanju i KZ-a, “Pomilovanjem se poimence određenoj osobi daje potpuni ili djelomični oprost od izvršenja kazne, zamjenjuje se izrečena kazna blažom kaznom ili se primjenjuje uvjetna osuda, daje se prijevremena rehabilitacija, ukida se ili određuje kraće trajanje pravne posljedice osude, sigurnosne mjere zabrane upravljanja motornim vozilom, zabrane obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti ili protjerivanje stranca iz zemlje”. Dakle, pomilovanjem se više ne može intervenirati u pendentni kazneni postupak. Ono može uslijediti tek nakon što je kazneni postupak pravomoćno okončan osuđujućom presudom i ima učinak

(čl. 156. ZKP-a), - smrt počinitelja kaznenog djela (čl. 163. ZKP-a), - nepostojanje prijedloga oštećenika glede kaznenih djela za koja se progoni u povodu njegova prijedloga²⁰, - nepostojanje potrebnog odobrenja nadležnog organa te nepostojanje pisanog zahtjeva ili suglasnosti kad su potrebni za poduzimanje kaznenog progona (čl. 163. st. 1., 2. i 3. ZKP-a), - apsolutni imunitet prema međunarodnom pravu (čl. 168. st. 1. ZKP-a), - odbačaj kaznene prijave nakon ispunjenja obveze od strane osumnjičenika (čl. 175. st. 3. ZKP-a),²¹ - odbačaj kaznene prijave u odnosu na krunskog svjedoka koji je dao iskaz u skladu s preuzetim obvezama (čl. 176. ZKP-a) te - izručenje odobreno samo za neka kaznena djela (čl. 40. st. 2. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima).²² U svim tim slučajevima, kao i u slučaju kad prijavljeno djelo nije kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti te nepostojanja osnovane sumnje da je određena osoba počinila takvo kazneno djelo, državni odvjetnik dužan je odbaciti kaznenu prijavu. Takva odluka državnog odvjetnika podložna je nadzoru oštećenika (jasno, ako je riječ o djelu kod kojeg postoji konkretan oštećenik) koji u svojstvu oštećenika kao tužitelja može poduzeti kazneni progon.²³ Suprotno tome, ako bi državni odvjetnik pri nekom od tih slučajeva ipak poduzeo kazneni progon, ZKP ima takve mehanizme koji sprječavaju započinjanje kaznenog postupka i na taj način štite građane od pogrešnih procjena (teoretski moguće - i zlouporaba) državnog odvjetnika.²⁴

Pojam "poduzeti kazneni progon" označuje obvezu državnog odvjetnika ne samo da pokreće već i da podržava kazneni progon sve dok postoje spomenuti stvarni i pravni uvjeti. Ako tijekom postupka otpadne neki od tih uvjeta, mora odustati od kaznenog progona. To mu omogućuje, u nas prihvaćeno, načelo mutabiliteta na temelju kojeg može raspolagati kaznenoprocenim zahtjevom.²⁵ To je načelo izraženo u čl. 46. ZKP-a i daje pravo državnom odvjetniku da "može odustati od progona do završetka glavne rasprave, osim u slučajevima propisanim posebnim zakonom". Spomenuti zadnji moment za odustanak od progona je prihvatljiv jer završetkom glavne rasprave više nije "tehnički"

jedino na izvršenje kazne te na izrečene odnosno primijenjene sankcije. Slijedom toga, ako bi državni odvjetnik poduzeo kazneni progon za djelo za koje je donesena pravomoćna osuđujuća presuda, a potom se na opisani način interveniralo pomilovanjem, zakonska smetnja za progon ne bi bila "pomilovanje", već "presuđena stvar".

²⁰ S tim slučajem treba izjednačiti prekoračenje roka od 3 mjeseca za podnošenje prijedloga za progon (čl. 47. st. 1. ZKP-a), kao i odustanak od prijedloga za progon (čl. 52. ZKP-a).

²¹ V. o tome detaljnije u poglavlju 3.2.

²² NN 178/2004. Iznimka postoji jedino ako bi se izručena osoba toga prava odrekla, a država koja izručuje nije postavila takav zahtjev.

²³ V. članak 55. st. 1., 2., 4.- 6. ZKP-a.

²⁴ V. članke 190. st. 2., 191. st. 4. u vezi s čl. 190. st. 2., 276. st. 1., 435. st. 1., u vezi s čl. 437. st. 1. i 447. st. 1. ZKP-a.

²⁵ O načelu mutabiliteta i imutabiliteta v. detaljnije Vasiljević, T., op. cit., str. 129-131.

moguće raspolagati kaznenoprocesnim zahtjevom (odustati od optužbe – progona), a potom donesena sudska odluka konzumira taj zahtjev (optužbu). U skladu s tim načelom, ako državni odvjetnik odustane od kaznenog progona, nije dužan (premda najčešće to i čini) obrazložiti takvu svoju izjavu. Već sama takva njegova izjava obvezuje sud da donese rješenje o obustavi postupka odnosno presudu kojom se optužba odbija. I u tom slučaju takva je odluka državnog odvjetnika podložna nadzoru oštećenika, koji u svojstvu oštećenika kao tužitelja može preuzeti kazneni progon.²⁶

Postoji i “unutarnji” nadzor pravilne primjene načela legaliteta (i načela svrhovitosti) od strane državnog odvjetnika. Takav je nadzor predviđen u Zakonu o državnom odvjetništvu²⁷ (u daljnjem tekstu: ZDO) te u Pravilniku o unutarnjem poslovanju u državnim odvjetništvima²⁸ (u daljnjem tekstu: Pravilnik). On se prije svega ostvaruje redovitim pregledima cjelokupnog rada državnog odvjetništva, a taj pregled obavlja neposredno više državno odvjetništvo (čl. 26. st. 1. i 2. ZDO-a te čl. 17. st. 1., 2. i 4. Pravilnika). Županijska državna odvjetništva dužna su jednom u dvije godine obaviti takav pregled rada svojih područnih državnih odvjetništava, dok vremenski razmak za pregled rada županijskih državnih odvjetništava od Državnog odvjetništva Republike Hrvatske važeći ZDO te Pravilnik ne predviđaju. Po dovršenom pregledu o eventualnim nedostacima, propustima i sl. obavještava se niže državno odvjetništvo i po potrebi se poduzimaju odgovarajuće mjere radi poboljšanja kvalitete rada. Nadalje, takav nadzor ostvaruje se kroz pravo višeg državnog odvjetništva da razgleda spis (i dade svoje mišljenje) koji mu je dostavljen u povodu izjavljenog pravnog lijeka. Ako su prilikom razmatranja spisa uočeni nedostaci, o njima treba obavijestiti niže državno odvjetništvo odnosno dati naputke (čl. 28. st. 3. ZDO-a te čl. 77. st. 4. Pravilnika). Isto vrijedi i ako se za nedostatke saznalo na drugi način (čl. 28. st. 3. ZDO-a). Nadalje, niže državno odvjetništvo dužno je višem državnom odvjetništvu dostavljati posebna izvješća²⁹ te mjesečna i godišnja izvješća o radu, pa se i putem tih izvješća nadzire rad konkretnog državnog odvjetništva (čl. 33. st. 1., 4., čl. 34. st. 1., 2. i 4. ZDO-a te čl. 16. st. 2. i čl. 123. st. 1. i 2. Pravilnika). Također, postoji pravo svakog građanina da Ministarstvu pravosuđa ili nadležnom državnom odvjetništvu šalje predstavke ili pritužbe na rad njegova ili nižeg državnog odvjetništva i da na njih u primjerenom roku dobije odgovor (čl. 6. ZDO-a).³⁰ U povodu takvih predstavki

²⁶ V. čl. 55. i 56. ZKP-a.

²⁷ NN 51/2001.

²⁸ NN 106/2002.

²⁹ Posebna izvješća odnose se na predmete od posebnog državnog interesa ili u kojima se pojavljuju složena činjenična i pravna pitanja te je za te predmete niže državno odvjetništvo dužno izvijestiti više državno odvjetništvo o poduzetim radnjama i o svojim daljnjim namjerama.

³⁰ Pravo na slanje predstavki i pritužbi te dobivanje odgovora na njih jest i ustavna kategorija, predviđena čl. 46. Ustava Republike Hrvatske – NN 41/2001. i 55/2001. Valja istaknuti da se

i pritužbi (ovisno o njihovu sadržaju) kontrolira se postupanje državnog odvjetništva (državnog odvjetnika) u konkretnom predmetu. Zaključno, mogući su i drugi oblici “unutarnjeg” nadzora (arg. iz čl. 28. st. 1. ZDO-a te čl. 16. st. 1. i 2. i čl. 17. st. 3. Pravilnika).

Izričaj “ako Zakon drukčije ne propisuje” iz čl. 2. st. 3. ZKP-a jasno upućuje i na postojanje načela svrhovitosti u našem kaznenom procesnom pravu. Ono je i prije kohabitiralo, kao njegova iznimka, s načelom legaliteta. Međutim, kronološki gledano to načelo dobiva sve više na značenju, tako da se brojnost iznimaka od načela legaliteta (upravo u korist tog načela) povećava. Takva je tendencija posljedica svih onih uvodno naznačenih razloga koji govore u prilog konsenzualnih formi postupanja. Povećano značenje tog načela za naše pravo ogleda se i u tome što je ono prvi put u ZKP-u (čl. 2. st. 3.), premda neizravno, putem negativne klauzule (“ako Zakon drukčije ne propisuje”), izraženo kao “načelo”. Prijašnji postupovnici takvu “negativnu klauzulu” koja bi se nalazila uz načelo legaliteta nisu poznavali.³¹

Prema tom načelu za poduzimanje kaznenog progona nije dovoljno samo da postoje prije spomenuti stvarni i pravni uvjeti, već se traži i postojanje javnog (državnog) interesa. Tek ako državni odvjetnik ocijeni da je kazneni progon svrhovit sa stajališta javnog interesa, pri postojanju tih stvarnih i pravnih uvjeta on može poduzeti takav progon. Suprotno tome, ako ne postoji javni interes, on ne bi smio poduzeti takav progon. Načelo svrhovitosti se, upravo kroz ocjenu postojanja javnog interesa, oslanja na diskrecijsku ovlast državnog odvjetnika.³² Svaka se diskrecijska ovlast teško kontrolira, pa je načelo legaliteta sigurnija brana od eventualnih zlouporaba vlasti. Koliko je ta diskrecijska ovlast široka, ovisi o tome navodi li sam zakon razloge koji su mjerodavni za ocjenu tog interesa. Ako to čini, onda je prostor za diskreciju objektivno smanjen. Upravo takva zakonodavna praksa česta je u današnje vrijeme.³³ Međutim, ni načelo legaliteta nije potpuno imuno od diskrecijskih ocjena državnog odvjetnika. Širina diskrecije je manja nego kod načela svrhovitosti, ali se ona po logici stvari ne može isključiti kod pitanja postojanja osnovane sumnje, beznačajnog djela i sl.

Pored naznačenih prednosti načela svrhovitosti (kroz navode o korisnosti konsenzualnih formi postupanja) još valja istaknuti da je ono važno i nužno u onim pravnim sustavima koji ne prihvaćaju materijalni pojam kaznenog djela, već polaze od formalnog pojma, pa slijedom toga ne poznaju institut beznačaj-

pritužbe ili predstavke na rad državnog odvjetništva koje su dostavljene Ministarstvu pravosuđa, u pravilu od tog Ministarstva, radi provjere utemeljenosti, dostavljaju Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske koje najčešće putem nižih državnih odvjetništava provodi provjere i o tome obavještava Ministarstvo.

³¹ V. bilješku 12.

³² V. Grubač, M., op. cit.

³³ V. Grubač, M., op. cit. Za hrvatsko pravo v. 3. poglavlje.

nog djela.³⁴ U takvim situacijama državni odvjetnik, pozivajući se na to načelo, ne poduzima kazneni progon. Tom načelu upućuje se nekoliko primjedbi. Prije svega, ono umanjuje generalnopreventivnu svrhu kazne jer kod potencijalnog počinitelja budi nadu da protiv njega neće biti poduzet kazneni progon ako bude otkriven. Nadalje, njime se može dovesti u pitanje ustavno načelo jednakosti građana pred zakonom jer se protiv nekih poduzima kazneni progon, a drugi su izuzeti od tog progona. Postavlja se i pitanje kompatibilnosti tog načela s načelom oficijalnosti. Naime, time što je država putem načela oficijalnosti preuzela monopol na kazneni progon (apstrahiramo li iznimke), bilo bi logično da takav progon poduzima sustavno i bez iznimaka. Moguću “nesustavnost” kaznenog progona i “izuzetost” od njega lakše je ostvariti upravo primjenom tog načela. Takav mogući “vakuum” kaznenog progona može dovesti do čestog posezanja građana za (nedopuštenom) samopomoći, čime bi se otežalo ostvarenje “pravnog mira”. Također, ističe se da je to načelo protivno imperativnoj odredbi Kaznenog zakona koja glasi: “kaznit će se”, a ne “može se kazniti”, pa da se putem njega zapravo mijenja kazneno pravo.³⁵

Usprkos tim primjedbama, i komparativno gledano, uočljiv je trend povećanja iznimaka od načela legaliteta. Jasno, u onim državama koje su još u XIX. stoljeću pod utjecajem apsolutnih teorija o kazni prihvatile to načelo kao osnovno načelo pokretanja kaznenog postupka. Stoga se i ističe da pojedine države, zbog brojnosti takvih iznimaka, prihvaćaju sustav mješovitog, legalitetno-oportunitetnog kaznenog progona.³⁶ One države koje tradicionalno prihvaćaju načelo svrhovitosti (države francuske pravne tradicije, SAD, Velika Britanija, Japan i dr.) i dalje ustrajavaju pri tom načelu koristeći se raznim formalnim i neformalnim kontrolnim mehanizmima za njegovu pravilnu primjenu.³⁷

Brojnost iznimaka od načela legaliteta, kojih će u budućnosti sigurno biti i više, opravdava postavljanje pitanja o njegovoj krizi, pa čak i o njegovoj perspektivi.³⁸ Međutim, odgovori na postavljena pitanja ne bi trebali biti nepovoljni za to načelo. Naime, prije svega valja istaknuti da postoji, i da će postojati, pravno-politički zahtjev da građani unaprijed budu upoznati pod kojim se uvjetima protiv njih može poduzeti kazneni progon, a tom zahtjevu najviše odgovaraju u zakonu precizno određeni uvjeti za takav progon. Nadalje, za perspektivnost tog načela važno je da ono, u svojoj biti, slijedi suvremene zahtjeve društva i kaznenog prava. Ti zahtjevi danas nisu isti kao oni iz XIX. stoljeća. Ponajprije zato što su danas napuštene apsolutne teorije o kazni

³⁴ V. o tome Bayer, V., op. cit., str. 106, Vasiljević, T., op. cit., str. 129, te Grubač, M., op. cit.

³⁵ O svim tim primjedbama detaljnije Vasiljević, T., op. cit., str. 125, Grubač, M., op. cit., te Carić, M., op. cit.

³⁶ To se ističe za Portugal i Njemačku. V. Carić, M., op. cit.

³⁷ O tim kontrolnim mehanizmima v. Carić, M., op. cit., i Eser, A., op. cit.

³⁸ V. o tome Eser, A., op. cit., i Grubač, M., op. cit.

(najvećim dijelom u korist mješovitih teorija), a one su bile pravnofilozofski temelj tog načela. Stoga (primarna) funkcija načela legaliteta ne bi više trebala biti ostvarenje apsolutne pravde, pokrivanje cjelokupnog neprava kaznom i sl., već nastojanje da se osigura jednak postupak sa svima i sl.³⁹ Perspektivnosti načela legaliteta pridonosi i njegova konciliijantnost prema načelu svrhovitosti. Uvijek će postojati slučajevi kad sa stajališta javnog interesa nije potrebno poduzimati kazneni progon, pa bespogovorno inzistiranje na kaznenom progonu u takvim slučajevima u javnosti sigurno ne bi pridonijelo afirmaciji načela legaliteta. Ta je konciliijantnost načela legaliteta opravdana ako se putem načela svrhovitosti ostvaruju zadovoljavajući kriminalnopolitički ciljevi, u dovoljnoj mjeri štite interesi oštećenika, ali i prava okrivljenika. Pri tako postavljenim stvarima odnos tih dvaju načela, unutar istog pravnog sustava, ne bi bio antinoman, već, u pravom smislu riječi, komplementaran.

Načela legaliteta i svrhovitosti vrijede samo za kaznena djela koja se progone po službenoj dužnosti.⁴⁰ Suprotno tome, ne vrijede za kaznena djela koja se progone po privatnoj tužbi. Za ta kaznena djela isključivo o volji privatnog tužitelja ovisi hoće li biti poduzet kazneni progon. Tako i u slučaju kad su ispunjeni stvarni i pravni uvjeti, do kaznenog progona neće doći ako to privatni tužitelj ne želi. Pri odlučivanju o poduzimanju ili nepoduzimanju kaznenog progona privatni se tužitelj rukovodi svojim vlastitim interesima. Postojanje javnog interesa formalno nije mjerodavno za takvu odluku privatnog tužitelja.⁴¹

3. NAČELO SVRHOVITOSTI IZ ČL. 175. ZKP-a

3.1. Odlučivanje po tom načelu do stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku od 21. svibnja 2002.⁴²

Kao što je već uvodno navedeno, odlučivanje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti iz čl. 175. ZKP-a nov je institut našeg kaznenog procesnog prava koji se primjenjuje od 1. siječnja 1998. Budući da je taj institut, nakon

³⁹ Tako ističe Eser, A., op. cit.

⁴⁰ Valja istaknuti da ako u postupku oštećenik nastupa kao tužitelj, on nije vezan načelom legaliteta (i svrhovitosti), već su njegove procesne radnje upravljane isključivo njegovim interesima. V. Krapac, D., op. cit. u bilješki 5, str. 154.

⁴¹ V. o tome Bayer, V., op. cit., str. 107.

⁴² NN 58/2002. U daljnjem tekstu: ZIDZKP. ZIDZKP je, osim odredaba čl. 3., čl. 90. i čl. 157. -169. (postojeći članci 18., 190.a te 430., 432.-438., 440.a-443. ZKP-a) – koje su stupile na snagu 1.1.2003., stupio na snagu danom objave u Narodnim novinama, tj. 21.5.2002. V. čl. 195. ZIDZKP-a. Sljedom toga od tog se dana primjenjuje izmijenjeni (čl. 74. ZIDZKP-a), postojeći, članak 175. ZKP-a.

nešto više od četiri godine od stupanja na snagu ZKP-a, zakonodavno znatno izmijenjen stupanjem na snagu ZIDZKP-a 2002. godine, radi praćenja njegove geneze i boljeg razumijevanja postojeće varijante nužno je najprije se osvrnuti na njegovu prvu varijantu.

Prema toj prvoj varijanti bila su predviđena dva slučaja primjene tog načela.

Prema prvom slučaju (čl.175. st. 1.-3. i 5. ZKP-a), državni je odvjetnik mogao odlučiti da odgodi započinjanje kaznenog progona.⁴³ Za takvu njegovu odluku bilo je potrebno da se kumulativno ispuni više uvjeta. Tražilo se da je riječ o kaznenom djelu nižeg stupnja krivnje, kod kojega odsutnost ili neznatnost štetnih posljedica nisu opravdavale javni probitak kaznenog progona. Pored toga, tražila se privola i pripravnost osumnjičenika da ispuni jednu ili više od pet vrsta predviđenih obveza (u daljnjem tekstu – u jednini: obveza) u čl. 175. st. 1. ZKP-a. Tim su člankom bile predviđene sljedeće obveze: - izvršenje kakve činidbe u svrhu popravljivanja ili naknade štete prouzročene kaznenim djelom, - uplata određene svote u korist javne ustanove, u humanitarne ili karitativne svrhe odnosno u fond za naknadu štete žrtvama kaznenih djela, - ispunjenje obveze zakonskog uzdržavanja, - obavljanje rada za opće dobro na slobodi te – podvrgavanje odvikavanju od droge ili drugih ovisnosti sukladno posebnim propisima. Takva odluka, koja se donosila u formi rješenja, formalno nije bila ograničena visinom propisane kazne za konkretno kazneno djelo.⁴⁴ Bila je predviđena sudska kontrola takve odluke državnog odvjetnika.⁴⁵ Naime, državni

⁴³ Ovaj slučaj odgovara njemačkom institutu “uvjetne obustave kaznenog postupka”, koji je to pravo prihvatio još 1974. godine prilikom velike reforme kaznenog procesnog prava. V. Ljubanović, V., Državno odvjetništvo – pitanja položaja i zadataka po novom ZKP-u, s posebnim naglaskom na iskustva prakse, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2/2000. Slično tome, za taj slučaj naši teoretičari koriste se izrazima “uvjetni odustanak od kaznenog progona”, “uvjetna odgoda početka kaznenog progona” (v. Krapac, D., Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskoga kaznenog postupovnog prava, Zagreb, 1998., str. 171, 173), “uvjetna odgoda kaznenog progona uz suglasnost suda” (v. Ljubanović, V., op. cit.) te “uvjetna odgoda kaznenog progona” (v. Pavišić, B. i suradnici, Komentar Zakona o kaznenom postupku s priložima, Rijeka, 2000., str. 287). U članku 273. st. 3. ZKP-a koji se referirao na čl. 175. st. 1. ZKP-a, korišten je izraz “uvjetni odustanak od kaznenog progona”.

⁴⁴ Ista se odluka mogla donijeti i nakon podizanja optužnice. Naime, prema spomenutom čl. 273. st. 3. ZKP-a, državni odvjetnik mogao je na sjednici vijeća na kojoj se raspravljalo o prigovoru protiv optužnice staviti prijedlog o uvjetnom odustanku od kaznenog progona iz čl. 175. st. 1. ZKP-a, i ako se vijeće s tim složilo, državni odvjetnik mogao je pristupiti proceduri iz tog članka. Spomenuta sjednica vijeća bila je zadnja prilika do koje se moglo posegnuti za primjenom čl. 175. st. 1. ZKP-a.

⁴⁵ Potreba takve kontrole obrazlagala se željom “da se konzekventno primijeni odredba koja je zacrtana da u predistražnom postupku sve radnje u krajnjoj liniji kontrolira sud (kao npr. odobrenja tajnog praćenja, objavljivanja fotografija osumnjičenika, primjene mjere opreza u predistražnom postupku).” V. materijal sa Savjetovanja državnih odvjetnika u Šibeniku, studeni 1998. godine, Državni odvjetnik, 3/98. Izgleda da Krapac smatra da je takva kontrola predstavljala manifestaciju tadašnje ustavne odredbe o pravu osumnjičenika na rješavanje njegova slučaja, kroz pravično suđenje pred nadležnim sudom (čl. 29. st. 1. t.1. Ustava Republike Hrvatske, NN 56/1990.). V. Krapac, D., op. cit. u bilješci 43, str. 173.

je odvjetnik rješenje morao dostaviti izvanraspravnom vijeću nadležnog suda kojeg je suglasnost bila nužna da bi se moglo odgoditi započinjanje kaznenog progona, a osumnjičenik pristupiti ispunjenju naložene mu obveze. Tražila se samo prešutna suglasnost suda jer je sud bio obavezan obavijestiti državnog odvjetnika jedino o odbijanju suglasnosti na određenu obvezu.⁴⁶ Ako je izvanraspravno vijeće odbilo dati svoju suglasnost, državni odvjetnik mogao je dalje postupati po čl. 174. ZKP-a (čl. 175. st. 3. ZKP-a), tj. odbaciti kaznenu prijavu, kao i nastaviti s prikupljanjem potrebnih podataka provođenjem vlastitih izvida ili putem redarstvenih vlasti. Pored toga, iako čl. 175. st. 3. ZKP-a to nije izričito predvidio, u takvom slučaju nije postojala nikakva zapreka da državni odvjetnik podnese istražni zahtjev, optužni prijedlog, podigne neposrednu optužnicu ili zatraži suglasnost istražnog suca za neposredno podizanje optužnice. Pri postojanju prešutne suglasnosti, kao što je već navedeno, osumnjičenik je mogao pristupiti ispunjenju naložene mu obveze. Ako je osumnjičenik ispunio naloženu mu obvezu, državni odvjetnik donosio je rješenje kojim se odbacuje kaznena prijava. Takvo se rješenje dostavljalo oštećeniku i podnositelju kaznene prijave. Oštećenik nije imao pravo nastupiti kao supsidijarni tužitelj (arg. iz čl. 55. st. 1. ZKP-a), a u spomenutom rješenju morao je biti upozoren da svoj imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici.⁴⁷ Takvo zakonodavno rješenje, pledirajući za povoljniji položaj oštećenika, kojem je jedino ostajala mogućnost podnošenja građanske tužbe, podvrgnuli su kritici Carić⁴⁸ i

⁴⁶ Što se tiče opsega sudske kontrole, s obzirom na izričaj čl. 175. st. 3. ZKP-a o "odbijanju suglasnosti na određenu obvezu", proizlazilo bi da se kontrolirala dopustivost takve obveze. Krapac, dosta općenito, govori o provjeri "zakonitosti" rješenja. V. Krapac, D., op. cit. u bilješki 43, str. 172-173. Carić smatra da je takva kontrola omogućivala sudu da ocijeni i njezinu "primjerenost s obzirom na ličnost konkretnog osumnjičenika i prirodu izvršenja kaznenog djela, kao i ostale objektivne i subjektivne okolnosti". V. Carić, M., op. cit. Međutim, mislim da je sud trebao odbiti suglasnost i ako bi utvrdio da prijavljeno djelo nije kazneno djelo, ako je nastupila zastara i sl., jer bi bilo nezakonito da se osumnjičeniku u takvim situacijama određuje ispunjenje bilo kakve obveze. Jedino što tada državnom odvjetniku ne bi bio vidljiv stvarni razlog odbijanja suglasnosti. To zato što je oblik odluke o odbijanju suglasnosti trebala biti obična, neobrazložena, obavijest, a ne obrazloženo rješenje. V. o tome detaljnije Pavišić, B. i suradnici, op. cit. u bilješki 43, str. 288-289. (Na spomenutom Savjetovanju državnih odvjetnika u Šibeniku bilo je izneseno mišljenje da se takva odluka treba donijeti u formi rješenja.) Ako bi u takvim situacijama (kad prijavljeno djelo nije kazneno djelo, postojanja zastare i sl.) državni odvjetnik ipak poduzeo kazneni progon, putem kontrolnih mehanizama trebalo se spriječiti započinjanje kaznenog postupka. (Valja istaknuti da iz publicirane literature nije poznat nijedan slučaj odbijanja davanja suglasnosti na određenu obvezu. To autoru ovog rada nije poznato ni iz osobnog profesionalnog rada.)

⁴⁷ Također nije mogao nastupiti kao supsidijarni tužitelj ni u slučaju odbačaja kaznene prijave po čl. 175. st. 4. ZKP-a. I tada je svoj imovinskopravni zahtjev mogao ostvarivati jedino u parnici. V. čl. 55. st. 1. ZKP-a i 175. st. 5. ZKP-a.

⁴⁸ Carić, M., op. cit.

Pavišić.⁴⁹ U bitnome oni su zagovarali uključivanje oštećenika u proces sporazumijevanja između državnog odvjetnika i osumnjičenika, čime bi se potonjem dala mogućnost da se očituje o potrebi sporazumnog rješavanja slučaja i o obvezi koja bi za njega (oštećenika) bila najprihvatljivija. Time bi se, po njima, pridonijelo pravičnijem i kvalitetnijem ostvarenju svrhe čl. 175. st. 1. ZKP-a.

Prema drugom slučaju (čl. 175. st. 4. ZKP-a), državni odvjetnik mogao je odlučiti da za kaznena djela za koja je predviđena kazna zatvora do jedne godine ili novčana kazna ne poduzme kazneni progon, tj. da rješenjem odbaci kaznenu prijavu, ako je smatrao da je riječ o kaznenom djelu nižeg stupnja krivnje, kod kojeg odsutnost ili neznatnosti štetnih posljedica ne opravdavaju javni probitak kaznenog progona. Takva odluka državnog odvjetnika nije bila uvjetovana osumnjičeničkim ispunjenjem obveze iz čl. 175. st. 1. ZKP-a. Mislim da prema intenciji zakonodavca državni odvjetnik nije ni smio tražiti ispunjenje takve obveze od osumnjičenika. Takvo stajalište zastupa i Krapac,⁵⁰ a izraženo je i na Savjetovanju državnih odvjetnika u Šibeniku u studenome 1998. godine.⁵¹ Izgleda da isto stajalište zastupa i Pavišić,⁵² navodeći da je ovdje riječ o "čistom oportunitetu bez elemenata sporazumijevanja". Međutim, u teoriji i praksi pojavila su se i drukčija stajališta. Tako Carić⁵³ i Ljubanović⁵⁴ smatraju da je odredba čl. 175. st. 4. ZKP-a omogućivala državnom odvjetniku i da postupi po proceduri iz čl. 175. st. 1.-3. ZKP-a, tj. da odgodi početak kaznenog progona ako postoji privola i pripravnost osumnjičenika da ispuni naloženu mu obvezu. Pri tome je, po njima, bilo potrebno da procedura bude potpuno jednaka kao i za ostala kaznena djela (s propisanim strožim kaznama). Povod za ta njihova stajališta je istražena praksa primjene čl. 175. ZKP-a u 1998. i 1999. godini pri Općinskom državnom odvjetništvu u Splitu.⁵⁵ Naime, to je državno odvjetništvo u 1998. i 1999. godini u 236 slučajeva pristupilo primjeni čl. 175. st. 4. ZKP-a. Od toga broja samo je u 6 slučajeva odmah odbačena kaznena prijava, a čak u 230 slučajeva državni je odvjetnik osumnjičenicima naložio ispunjenje neke obveze (podvrgavanje odvikavanju od droge), ali bez donošenja rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona i samim time sudske kontrole takve odluke. Tek ako je osumnjičenik ispunio naloženu mu obvezu, državni je odvjetnik

⁴⁹ Pavišić, B., Kazneni postupak u Republici Hrvatskoj – pogled na reformu iz 1997. godine s posebnim osvrtom na predistražni postupak i istragu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2/2000.

⁵⁰ Krapac, D., op. cit. u bilješci 43, str. 173.

⁵¹ V. Državni odvjetnik, 3/98.

⁵² Pavišić, B., op. cit. u bilješci 49.

⁵³ Carić, M., op. cit.

⁵⁴ Ljubanović, V., op. cit.

⁵⁵ Tu je praksu istražila M. Carić i rezultate iznijela u već citiranom radu. Djelomične rezultate tog istraživanja iznio je V. Ljubanović također u već citiranom radu. Rezultati se odnose na mlađe punoljetnike i odrasle osobe.

odbacio kaznenu prijavu. Inače od 230 slučajeva u kojima je državni odvjetnik naložio ispunjenje obveze osumnjičeniku, u 76 slučajeva (33,04%) zbog neispunjenja takve obveze došlo je do optuženja, a u 153 slučaja (66,52%) zbog ispunjenja obveze došlo je do odbačaja kaznene prijave. Jedan slučaj u vrijeme istraživanja nije bio dovršen.

Carić i Ljubanović (sadržajno) su podvrgnuli kritici navedenu praksu Općinskog državnog odvjetništva u Splitu. Zamjeraju mu što je u tih 230 slučajeva “skratilo” proceduru iz čl. 175. st. 1.-3. ZKP-a, tj. naložilo osumnjičeniku ispunjenje obveze, bez prethodnog donošenja rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona i sudske kontrole takvog rješenja. Oboje autora iznose slične argumente kojima opravdavaju primjenu članka 175. st. 1.-3. i na kaznena djela iz čl. 175. st. 4. ZKP-a. Naime, Carić takav argument vidi u “primjerenosti i korisnosti” za osumnjičenika nalaganja (a samim time i ispunjenja) obveze. Ljubanović smatra da to dopušta i interpretacija cjelokupnog čl. 175. ZKP-a, a osim toga dodatni argument vidi i u postojanju kaznenih djela s tako propisanim sankcijama (po njemu tipičan je primjer kazneno djelo zlouporabe opojnih droga iz čl. 173. st. 1. KZ-a) “za koja postoji javni i privatni interes da se osumnjičeniku odredi obveza”.

Usprkos svemu iznesenom, više argumenata upućuje na to da kod kaznenih djela iz čl. 175. st. 4. ZKP-a intencija zakonodavca nije bila u tome da se državnim odvjetniku omogući nalaganje obveze osumnjičeniku (i ispunjenje te obveze) kao uvjeta za donošenje rješenja o odbačaju kaznene prijave. Prije svega na to upućuje i izričaj čl. 175. st. 4. ZKP-a, koji je propisivao da “državni odvjetnik može odlučiti da ne pokrene kazneni progon”, a nije predviđao druge mogućnosti za državnog odvjetnika (one iz čl. 175. st. 1. ZKP-a). Nadalje, logično je da za lakša kaznena djela, a to su upravo ona iz čl. 175. st. 4. ZKP-a, osumnjičenik ima blaži, povoljniji tretman nego kad je riječ o kaznenim djelima sa strožim propisanim sankcijama. A takav tretman ne bi imao ako bi se na ta kaznena djela nadovezivale obveze. U prilog iznesenom stajalištu govori i okolnost što se takva kaznena djela, s obzirom na predviđenu kaznu zatvora do jedne godine ili novčanu kaznu, kod kojih postoji niži stupanj krivnje te odsutnost ili neznatnost štetnih posljedica, približavaju beznačajnom djelu iz čl. 28. KZ-a. Glede argumenta o korisnosti takve obveze za osumnjičenika, prije svega obveze podvrgavanja odvikavanju od droge, valja istaknuti da se osumnjičenik obvezi odvikavanja od droge (ili drugih ovisnosti) uvijek mogao (može) i dobrovoljno podvrgnuti (odlaskom u centar za liječenje od ovisnosti i sl.), a za to mu nije ni bila potrebna nikakva odluka državnog odvjetnika.

Premda to ZKP nije izričito predviđao, za kaznena djela iz čl. 175. st. 4. ZKP-a državni odvjetnik mogao je i nakon započetog kaznenog postupka odustati od kaznenog progona ako je smatrao da takav progon više nije u javnom probitku. To bi bilo u situacijama kad bi preocjenjivanjem postojećih činjenica ili zbog pridolaska novih zaključio da je riječ o kaznenom djelu nižeg stupnja krivnje, kod kojeg su štetne posljedice neznatne ili ih uopće nema.

U praksi se čl. 175. st. 1. ZKP-a vrlo rijetko primjenjivao, dok se puno češće primjenjivao čl. 175. st. 4. ZKP-a. Potonji se najčešće primjenjivao na kazneno djelo zlouporabe opojnih droga iz čl. 173. st. 1. KZ-a.⁵⁶ Na to upućuju i rezultati spomenutog istraživanja prakse Općinskog državnog odvjetništva u Splitu. Naime, u 1998. i 1999. godini u 244 slučaja u tom je državnom odvjetništvu primijenjen čl. 175. ZKP-a, od čega svega 8 slučaja otpada na čl. 175. st. 1. ZKP-a, a 236 slučajeva otpada na čl. 175. st. 4. ZKP-a.⁵⁷ Svih navedenih 8 slučajeva odnosilo se na kazneno djelo povrede dužnosti uzdržavanja iz čl. 209. st. 2. KZ-a,⁵⁸ a od navedenih 236 slučajeva čak se 234 odnosilo na kazneno djelo zlouporabe opojnih droga iz čl. 173. st. 1. KZ-a, a svega 2 na kazneno djelo oštećenja ili uništenja tuđe stvari iz čl. 222. KZ-a. Uglavnom su se iznosila dva razloga za rijetku primjenu čl. 175. st. 1. ZKP-a: nedonošenje i nepostojanje provedbenih propisa za primjenu čl. 175. st. 1. ZKP-a te opterećenost državnih odvjetništava mnogim predmetima, kojima je zbog toga bilo puno brže i jednostavnije pokrenuti kazneni postupak nego poduzeti dugotrajniju i složeniju proceduru iz čl. 175. st. 1.-3. i 5. ZKP-a.⁵⁹

3.2. Odlučivanje po tom načelu nakon stupanja na snagu ZIDZKP-a od 21. svibnja 2002.

Već je navedeno da je spomenutim ZIDZKP-om znatno izmijenjen čl. 175. ZKP-a. Iz Obrazloženja Nacrta prijedloga ZIDZKP-a⁶⁰ proizlazi da se izmjenama tog članka htjelo postići "preciziranje i pojednostavljenje postupanja državnog odvjetnika".

Izmijenjeni čl. 175. ZKP-a donio je nekoliko novina. Prije svega, primjena načela svrhovitosti ograničena je isključivo na lakša kaznena djela, i to na ona za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Nadalje, za donošenje rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona više se ne traži

⁵⁶ V. o tome i Pavišić, B. i suradnici, op. cit. u bilješci 43, str. 289., te Singer, M./Zadnik, S./Kovčo, I., Odluke tijela kaznenog postupka, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2/2000.

⁵⁷ Od tih 236 slučajeva u 159 slučajeva došlo je do odbačaja kaznene prijave, u 76 slučajeva do optuženja, a jedan predmet u vrijeme istraživanja ostao je nedovršen.

⁵⁸ U vrijeme kada je Carić, M. dovršila istraživanje glede navedenog kaznenog djela, u četiri je slučaja došlo do odbačaja kaznene prijave, u jednom je slučaju došlo do optuženja, a tri su predmeta ostala nedovršena.

⁵⁹ V. Novosel, D., Primjena kaznenog naloga u radu državnih odvjetništava, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 1/2002., te Singer, M./Zadnik, S./Kovčo, I., op.cit.

⁶⁰ V. Obrazloženje Nacrta prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakon o kaznenom postupku, Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave, Zagreb, veljača 2002. godine, str. 5.

suglasnost suda (isključena je sudska kontrola), ali se traži prethodna suglasnost oštećenika. Također, više ne postoji mogućnost odbačaja kaznene prijave koja je bila predviđena u prvotnom čl. 175.st. 4. ZKP-a. Izričaj “odsutnost ili neznatnost štetnih posljedica” zamijenjen je zahtjevom da “razmjeri štetnih posljedica” ne nalažu javni probitak kaznenog progona. Dodana je i nova obveza, uz repertoar postojećih, koju državni odvjetnik može naložiti osumnjičeniku.

Dakle, prema važećem čl. 175. ZKP-a državni odvjetnik može odgoditi započinjanje kaznenog progona ako je riječ o kaznenom djelu za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, a riječ je o djelu nižeg stupnja krivnje, kod kojeg razmjeri štetnih posljedica ne nalažu javni probitak kaznenog progona, ako za takvu odluku postoji prethodna suglasnost oštećenika te privola i pripravnost osumnjičenika da će ispuniti jednu ili više taksativno određenih obveza (u daljnjem tekstu – u jednini: obveza) koje mu naloži državni odvjetnik. Ako okrivljenik ispuni naloženu mu obvezu, državni odvjetnik će rješenjem odbaciti kaznenu prijavu.

Nakon ovako lapidarnog prikaza procedure iz čl. 175. ZKP-a, nužno je više reći o svakom pojedinom uvjetu (koji moraju biti kumulativno ispunjeni) za primjenu tog članka.

Nesporno je da predviđenost kazne zatvora “do tri godine” u sebi uključuje i blaže maksimume. Da bi se utvrdila brojnost kaznenih djela iz KZ-a za koja državni odvjetnik može primijeniti načelo svrhovitosti, analizirani su kazneni okviri tog zakona. Pri tome je svaki stavak, bez obzira na broj alternativno određenih radnji izvršenja u njemu, u kojem je bila propisana kazna tretiran kao jedno kazneno djelo.⁶¹ Jedino kad su u istom stavku bile alternativno određene radnje izvršenja za koje su bile propisane različite kazne, tada su te alternativno određene radnje izvršenja tretirane kao posebno kazneno djelo i te kazne kao posebne kazne.⁶² Takvim izračunom utvrdilo se da KZ sadržava ukupno 707 kaznenih djela. Od tog broja za njih 357 (50,49%) propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Ako se uzme u obzir da se od tog broja (357) za 15 kaznenih djela isključivo goni privatnom tužbom, proizlazi da državni odvjetnik na 342 kaznena djela (48,37%) može primijeniti član 175. ZKP-a.⁶³ Objektivno, to je dosta velik postotak. U svim glavama posebnog dijela KZ-a postoje kaznena djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna

⁶¹ Slijedom toga nisu se uzimali u obzir stavci u kojima je predviđena kažnjivost pokušaja, mogućnost blažeg kažnjavanja, oslobođenja od kazne i sl.

⁶² Riječ je o kaznenim djelima iz čl. 130. st. 3., 242. st. 7., 317. st. 3., 341. st. 5., 360. st. 5., 362. st. 5., 363. st. 5. i 364. st. 4. KZ-a.

⁶³ Kad se radilo o slučajevima da se za određeno kazneno djelo (iz jednog stavka), ovisno o vrsti povrijeđenog objekta ili osobe oštećenika, može goniti privatnom tužbom i po službenoj dužnosti, takva su djela tretirana kao ona za koje se progoni po službenoj dužnosti. Riječ je o situacijama predviđenim u čl. 216. st. 3., 220. st. 6. i 237. KZ-a.

zatvora do tri godine. Računajući djela za koja se progoni po službenoj dužnosti u apsolutnom smislu, takvih djela ima najviše protiv imovine (glava XVII.), njih 45 (66,17%), zatim slijede kaznena djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina (glava XI.), njih 39 (73,58%), a treća po zastupljenosti su kaznena djela protiv oružanih snaga Republike Hrvatske (glava XXVI.), njih 34 (36,17%).⁶⁴

Zahtjev da je riječ o kaznenom djelu nižeg stupnja krivnje ne treba ograničiti samo na sastojke krivnje (čl. 39. KZ-a). Čitav niz drugih okolnosti (subjektivnih, objektivnih i subjektivno-objektivnih) može dovesti do zaključka da je riječ o takvom kaznenom djelu. Među te okolnosti svakako spadaju one iz čl. 56. st. 2. KZ-a koje daje opće pravilo o izboru vrste i mjere kazne. Nadalje, u obzir dolaze i okolnosti zbog kojih Zakon predviđa mogućnost ublažavanja kazne, oslobođenja od kazne i obvezu oslobođenja od kazne. Stoga, nema nikakve zapreke da djela nižeg stupnja krivnje budu i ona počinjena izravnom namjerom ako u sebi sadržavaju niži stupanj konkretnog sadržaja krivnje. Takvo je tumačenje navedenog pojma nesporno u našoj teoriji i praksi.⁶⁵

Razmjeri štetnih posljedica kaznenog djela moraju biti takvi da ne nalažu javni probitak kaznenog progona. Slijedom toga štetnih posljedica ne smije biti ili one moraju biti male.⁶⁶ Dakle, postojeći izričaj u usporedbi s prethodnim "odsutnost ili neznatnost štetnih posljedica", iako državnom odvjetniku ipak ostavlja nešto više "prostora", sadržajno nije bitnija novina. Ocjenjujući razmjere štetnih posljedica, treba uzeti u obzir stvarno nastalu posljedicu kaznenog djela neovisno o tome je li ona uključena u zakonski opis kaznenog djela.⁶⁷ Također treba ocijeniti da je ta pretpostavka ispunjena i kad je počinitelj svojim postupcima, nakon počinjenja kaznenog djela, prvotno značajniju posljedicu smanjio ili je uklonio. Razmjere štetnih posljedica ne treba ocjenjivati apstraktno, već jedino u vezi s konkretnim kaznenim djelom. U suprotnome moralo bi se zaključiti da su neka kaznena djela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine isključena od primjene čl. 175. ZKP-a, a to, s obzirom na smisao i izričaj spomenutog članka, zasigurno nije bila intencija zakonodavca. Tako, na primjer, ako je prouzročena samo imovinska šteta, kazneno djelo izazivanja prometne nesreće iz čl. 272. st. 2. KZ-a (za koje je predviđena novčana

⁶⁴ Predmetni postoci odnose se na ukupan broj kaznenih djela unutar spomenutih glava.

⁶⁵ V. Carić, M., op. cit., Krapac, D., op. cit. u bilješci 5, str. 66, Ljubanović, V., op. cit., Pavišić, B., op. cit. u bilješci 16, str. 223, Zaključak Kaznenog odjela Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, A-153/97, od 26. 2. 1998., Državni odvjetnik, broj 3/98, Opće upute (Državnog odvjetništva Republike Hrvatske) o postupanju državnih odvjetništava u vezi s primjenom izmjena Zakona o kaznenom postupku, broj O-1/03 od 10. siječnja 2003. (u daljnjem tekstu: Opće upute) te Priručnik za rad državnih odvjetnika, Zagreb, 2003.

⁶⁶ Tako ističu Krapac, D., op. cit. u bilješci 5, str. 66, i Pavišić, B., op. cit. u bilješci 16, str. 223.

⁶⁷ V. Pavišić, B., op. cit. u bilješci 16, str. 223.

kazna ili kazna zatvora do tri godine) postojat će jedino ako ta šteta (imovinska šteta velikih razmjera) prelazi iznos od 300.000,00 kuna.⁶⁸ Pri apstraktnoj ocjeni nikako se ne bi moglo zaključiti da iznos koji prelazi 300.000,00 kuna predstavlja štetu malih razmjera, pa bi samim time to kazneno djelo bilo isključeno od primjene čl. 175. ZKP-a. Međutim, pri ocjeni razmjernosti štetnih posljedica u odnosu prema konkretnom kaznenom djelu, u spomenutom slučaju valja poći od toga da je iznos koji prelazi 300.000,00 kuna tek početni iznos za postojanje tog kaznenog djela. Slijedom toga morat će se zaključiti da su kod tog kaznenog djela razmjeri štetnih posljedica mali ako imovinska šteta iznosi više, do određenog iznosa, od 300.000,00 kuna. Za to kazneno djelo to je mala posljedica. Isto vrijedi i za ostala kaznena djela. Nadalje, za primjenu navedenog uvjeta osobito su podobna formalna kaznena djela, kaznena djela ugrožavanja te kaznena djela u pokušaju. Spomenute razmjere štetnih posljedica ne smije se izjednačivati s beznačajnim djelom (čl. 28. KZ-a) jer beznačajno djelo uopće nije kazneno djelo i kaznenu prijavu treba odbaciti primjenom čl. 174. st. 1. ZKP-a, dok ono koje potpada pod primjenu čl. 175. KZ-a jest kazneno djelo. Pored toga, pri ocjeni navedene pretpostavke treba uzeti u obzir i hijerarhiju vrijednosti objekata zaštite, a ne se ograničiti samo na fizičke promjene kao posljedice.⁶⁹

Da bi državni odvjetnik mogao donijeti rješenje o odgodi započinjanja kaznenog progona (uz postojanje triju navedenih uvjeta), potrebna je prethodna suglasnost oštećenika te privola i pripravnost osumnjičenika da ispuní naloženu mu obvezu. Što se tiče prethodne suglasnosti oštećenika, ona se, po logici stvari, ne traži kod onih kaznenih djela koja nemaju oštećenika (npr. kazneno djelo zloporabe opojnih droga iz čl. 173. st. 1. KZ-a). Zahtjevom za suglasnošću oštećenika pojačane su značajke negocijalnosti u odnosu prema prethodnom čl. 175. st. 1. ZKP-a. Prije davanja suglasnosti državni odvjetnik dužan je upozoriti oštećenika da u slučaju davanja suglasnosti na odgodu započinjanja kaznenog progona i kasnijeg donošenja rješenja o odbačaju kaznene prijave (u slučaju ispunjenja naložene obveze od strane osumnjičenika) gubi pravo nastupati kao supsidijarni tužitelj (čl. 175. st. 3. ZKP-a). Ističe se da tom prilikom oštećenika treba upozoriti i na to da u slučaju kasnijeg odbačaja kaznene prijave svoj imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici.⁷⁰ Važno je da državni

⁶⁸ V. Pravno shvaćanje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj Su 726-IV/97 od 24. studenog 1997.

⁶⁹ V. Pavišić, B., op. cit. u bilješci 16, str. 223.

⁷⁰ To se ističe u Općim uputama. One izrijeком, uz tri navedena uvjeta, za primjenu čl. 175. ZKP-a, traže i "visok stupanj izvjesnosti" da je osumnjičenik počinio kazneno djelo. Njima su predviđena i određena "tehnička" rješenja primjene čl. 175. ZKP-a (sadržaj rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona i sl.). Tako, (glede rješenja) u uvodnom dijelu rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona treba se pozvati na ovlast iz čl. 175. ZKP-a, u izreci treba utvrditi da se odgađa započinjanje kaznenog progona prema određenoj osobi, i to za određeno kazneno djelo, te da se osumnjičeniku nalaže ispunjenje neke od zakonom propisanih obveza uz

odvjetnik (prije pismenih konstatacija o suglasnosti oštećenika te privoli i pripravnosti osumnjičenika za ispunjenje obveze) kroz razgovor s oštećenikom i osumnjičenikom prikaže stanje stvari te stekne saznanja o eventualnim interesima oštećenika, posebno glede vrsta obveza kojih bi se ispunjenje moglo naložiti osumnjičeniku odnosno o volji i mogućnostima osumnjičenika da ispuni obvezu. Nema nikakve zapreke da državni odvjetnik sve relevantne podatke važne za primjenu čl. 175. ZKP-a od oštećenika i osumnjičenika pribavi i primjenom čl. 174. st. 4. ZKP-a, tj. provođenjem samostalnih izvida, prikupljanjem obavijesti od tih osoba.⁷¹

Inače, državni odvjetnik može posegnuti za primjenom čl. 175. ZKP-a i nakon započinjanja kaznenog progona. Naime, on može, sve dok glavna rasprava (u povodu njegove optužbe) nije počela, izjaviti sudu da uvjetno odustaje od kaznenog progona (čl. 291. st. 3. ZKP-a).⁷² Tada će predsjednik vijeća (sudac pojedinac) donijeti rješenje kojim se prekida kazneni postupak. U Općim uputama ističe se da bi takvom postupanju državnog odvjetnika trebao "prethoditi postupak propisan po čl. 175. ZKP-a i procesnopravno i materijalno-pravno te uz izjavu sudu o uvjetnom odustanku državni odvjetnik treba priložiti i zapisnike s pristankom oštećenika i privolom optuženika." Po logici stvari, iako se to u Općim uputama prilikom upućivanja na proceduru iz čl. 175. ZKP-a izričito ne navodi, državni odvjetnik u spomenutoj situaciji ne donosi rješenje o odgodi započinjanja kaznenog progona jer je kazneni progon već prije

određivanje roka za ispunjenje, a u obrazloženju rješenja treba navesti činjenice i okolnosti koje su bile odlučne za donošenje takve odluke i izbor određene obveze te za način provođenja obveze. Nadalje, da bi državni odvjetnik mogao donijeti takvo rješenje, potrebno je da prethodnu suglasnost oštećenika te privolu i pripravnost osumnjičenika da će ispuniti obvezu zapisnički konstatira. Pri tome se preporučuje prvo razgovarati s osumnjičenikom, a tek zatim uzeti izjavu oštećenika. Slijedom toga oni mogu biti pozvani odvojeno, ali i istodobno, i tada državni odvjetnik može jednim zapisnikom uzeti njihove izjave, nakon razgovora s njima i davanja njihove suglasnosti odnosno privole i pripravnosti na ispunjenje obveze. U pismenoj izjavi o prethodnoj suglasnosti oštećenika treba biti navedeno da je upozoren prema čl. 175. st. 3. ZKP-a te da ima pravo na naknadu štete, odnosno da svoj imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici. U pismenoj izjavi osumnjičenika o njegovoj privoli i pripravnosti za ispunjenje obveze ta obveza mora biti točno određena i naveden rok za njezino ispunjenje, a u slučajevima kad se npr. nalaže ispunjenje obveze podvrgavanja odvikavanju od droge ili drugih ovisnosti te u slučajevima podvrgavanja psihosocijalnoj terapiji, treba odrediti rok u kojem se osumnjičenik mora javiti u posebne ustanove. Nadalje, predviđeno je da nakon izvršenja obveze od strane osumnjičenika u spisu mora postojati dokaz da je konkretna obveza izvršena. Glede rješenja o odbačaju kaznene prijave (nakon ispunjenja obveze), predviđeno je da se u uvodu rješenja treba pozvati na čl. 175. st. 3. ZKP-a te da je forma tog rješenja identična formi rješenja o odbačaju iz čl. 174. st. 1. ZKP-a. Sadržajno isto ističe se i u Priručniku za rad državnih odvjetništava, citiranom u bilješci 65.

⁷¹ Za takvo postupanje državnog odvjetnika prema osumnjičeniku v. Krapac, D., op. cit. u bilješci 5, str. 361.

⁷² Za zadnji moment primjene prethodnog čl. 175. st. 1. ZKP-a v. bilješku 44.

započeo. Takvo rješenje u cijelosti zamjenjuju pismene izjave o suglasnosti oštećenika te privoli i pripravnosti optuženika za ispunjenje obveze. Nadalje, prema Općim uputama traži se da izjava državnog odvjetnika o uvjetnom odustanku od kaznenog progona bude u pisanoj formi te da treba sadržavati točan naziv obveze koju je optuženik dužan ispuniti i rok ispunjenja. Također se navodi da državni odvjetnik, nakon što optuženik ispuni obvezu, treba dopisom, u kojem se poziva na čl. 46. ZKP-a u svezi s čl. 175. ZKP-a, obavijestiti sud da odustaje od optužbe. U tom dopisu treba navesti da je optuženik ispunio obvezu te dokaz o tome dostaviti sudu. Iz navedenog se vidi da Opće upute obvezuju državnog odvjetnika na provedbu određenih formalnosti koje inače ne zahtijeva čl. 291. st. 3. ZKP-a.

Obveze koje državni odvjetnik može naložiti osumnjičeniku taksativno su određene. U rješenju o odgodi započinjanja kaznenog progona može naložiti ove obveze:

- izvršenje kakve činidbe radi popravljanja ili naknade štete prouzročene kaznenim djelom,
- uplatu određene svote u korist javne ustanove, u humanitarne ili karitativne svrhe odnosno u fond za naknadu štete žrtvama kaznenih djela,
- ispunjenje obveze zakonskog uzdržavanja,
- obavljanje rada za opće dobro na slobodi,
- podvrgavanje odvikavanju od droge ili drugih ovisnosti sukladno posebnim propisima, te
- podvrgavanje psihosocijalnoj terapiji radi uklanjanja nasilničkog ponašanja uz pristanak osumnjičenika na napuštanje obiteljske zajednice za vrijeme trajanja terapije.

Koju će obvezu državni odvjetnik naložiti osumnjičeniku, najvećim će dijelom ovisiti o vrsti kaznenog djela za koje se osumnjičenik tereti. Ipak, kod obveza uplate određene svote u korist javne ustanove, u humanitarne ili karitativne svrhe odnosno u fond za naknadu štete žrtvama kaznenih djela te obavljanja rada za opće dobro na slobodi manja je povezanost (s obzirom na druge obveze) s vrstom kaznenih djela i one su podobnije za primjenu kod većeg broja kaznenih djela. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske u Priručniku za rad državnih odvjetnika navelo je, primjerice, koje bi obveze odgovarale određenim kaznenim djelima.⁷³ Tako, izvršenje kakve činidbe radi popravljanja ili naknade štete prouzročene kaznenim djelom podobno je kod blažih oblika imovinskih delikata.⁷⁴ Uplata određene svote u korist javne ustanove u humanitarne ili karitativne svrhe odnosno u fond za naknadu štete žrtvama kaznenih djela podobna je

⁷³ V. Priručnik za rad državnih odvjetnika citiran u bilješci 65.

⁷⁴ Činidba se može odnositi npr. na plaćanje novčanog iznosa, predaju stvari, naturalnu restituciju.

kod kaznenih djela kojima se štiti opća sigurnost ljudi i imovine, bez nastupanja posljedice u obliku štete ili tjelesne ozljede, a naročito je podobna za kumulativnu primjenu s drugim obvezama. Ispunjenje obveze zakonskog uzdržavanja podobno je kod kaznenog djela povrede dužnosti uzdržavanja iz čl. 209. KZ-a i u pravilu će se gotovo isključivo primjenjivati na to djelo.⁷⁵ Obavljanje rada za opće dobro na slobodi podobno je kod blažih kaznenih djela protiv okoliša (protuzakoniti lov, protuzakoniti ribolov) te kod nekih drugih oblika kaznenih djela kojima se ispunjenjem te obveze saniraju štetne posljedice napada na komunalna ili ekološki zaštićena dobra. Podvrgavanje odvikavanju od droge ili drugih ovisnosti sukladno posebnim propisima osobito je podobno za kaznena djela zlouporabe opojnih droga iz čl. 173. st. 1. KZ-a, a posebno kad je riječ o počiniteljima koji su prekršajno neevidentirani te kazneno neosuđivani za to djelo, mlađe životne dobi i sl.⁷⁶ Podvrgavanje psihosocijalnoj terapiji radi uklanjanja nasilničkog ponašanja uz pristanak osumnjičenika na napuštanje obiteljske zajednice za vrijeme trajanja terapije podobno je za primjenu kod blažih oblika kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži, i to u uvjetima kad se obiteljske prilike poprave odnosno kad se utvrdi da je nesposobnost osumnjičenika da sam utječe na svoje ponašanje jedan od uzroka lošeg stanja u obitelji, a pritom on sam izražava spremnost da si pomogne i ima potporu svoje obitelji. Tu će prije svega doći u obzir kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji iz čl. 215.a KZ-a.⁷⁷ Također, za nalaaganje te obveze podobno je i

⁷⁵ Moguće je da se ispunjenje takve obveze, osim na žrtvu kaznenog djela, odnosi i na neku drugu osobu. V. Pavišić, B., op. cit. u bilješci 16, str. 225. Glede te obveze i tog djela (počinjenog na štetu djeteta ili maloljetne osobe) Državno odvjetništvo Republike Hrvatske donijelo je pod brojem O-12/00 od 19. rujna 2000. godine Naputak o postupanju državnih odvjetnika za mladež o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti na osnovi čl. 175. st. 1. t. 3. ZKP za kazneno djelo povrede dužnosti uzdržavanja iz čl. 209. st. 2. KZ-a. Iz Naputka, između ostalog, proizlazi da će se raditi o kaznenom djelu nižeg stupnja krivnje, npr. ako osumnjičenik nije plaćao uzdržavanje kraće razdoblje, da osumnjičenik mora biti upozoren da tijekom tog neformalnog postupka (iz čl. 175. ZKP-a) može imati branitelja, da čitav postupak u pravilu ne bi smio trajati dulje od šest mjeseci te da je potrebno da se oštećenik (zakonski zastupnik oštećenika – nap.a.) izjasni o visini dužnog uzdržavanja. Također se preporučuje, s obzirom na to da kod kaznenog djela iz čl. 209. st. 2. KZ-a postoji vrlo često kolizija interesa stranaka, da u takvim slučajevima razgovore s osumnjičenikom i oštećenikom (zakonskim zastupnikom oštećenika – nap.a.) obavi stručni suradnik izvanpravne struke koji je educiran za vođenje takvih razgovora, a ako u državnom odvjetništvu nije zaposlen takav stručni suradnik, onda stručna osoba iz centra za socijalnu skrb.

⁷⁶ Za provođenje te obveze državna odvjetništva ne moraju surađivati samo sa zdravstvenim ustanovama, već je moguća njihova suradnja i s raznim udrugama, vjerskim zajednicama, fizičkim i pravnim osobama, koje putem psihosocijalne terapije i sl. odvikavaju od ovisnosti. Vezano uz liječenje, skrb i pomoć ovisniku i povremenom uzimatelju opojne droge v. čl. 34. i 37.- 40. Zakona o suzbijanju zlouporabe opojnih droga, NN 107/2001., 87/2002. i 163/03.

⁷⁷ Vezano uz kaznena djela nasilja u obitelji, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske donijelo je, pod brojem O-4/04 od 30. lipnja 2004., Naputak - preporuku o primjeni načela svrhovitosti iz čl. 175. ZKP-a za kaznena djela nasilja u obitelji. Taj se naputak prije svega

kazneno djelo prijetnje iz čl. 129. st. 1. KZ-a izvršeno u krugu obitelji, kad ona nije realizirana, a obiteljske su se prilike popravile.

Potrebno je osvrnuti se na obvezu obavljanja rada za opće dobro na slobodi. Valja istaknuti da je u prvotnoj varijanti čl. 175. ZKP-a, i to u st. 6., bilo predviđeno da će ministar pravosuđa donijeti potanje propise za primjenu stavka. 1. tog članka.⁷⁸ Međutim, on to nije učinio, pa se javljaju određene dileme o tome kako bi trebalo izgledati izvršenje te obveze. Ključno je pitanje izvršava li se ta obveza, koja je naložena rješanjem državnog odvjetnika, putem Ministarstva pravosuđa, koje izvršava rad za opće dobro na slobodi prema Zakonu o izvršavanju zaštitnog nadzora i rada za opće dobro na slobodi⁷⁹ (u daljnjem tekstu: ZOZNRODS). Naime, ZOZNRODS, a i pravilnici (glede rada za opće dobro na slobodi), izričito se odnose jedino na rad za opće dobro na slobodi koji je zamjena za kaznu zatvora do šest mjeseci izrečenu presudom punoljetnim osobama u kaznenom postupku.⁸⁰ Naši teoretičari glede tog pitanja nisu decidirani i teško je zaključiti što misle. Tako Krapac⁸¹ i Pavišić⁸² prilikom spominjanja te

odnosi na postupanje državnih odvjetnika za mladež, i to za kaznena djela zlostavljanja i zapuštanja djeteta ili maloljetne osobe iz čl. 213. KZ-a te nasilničkog ponašanja u obitelji iz čl. 215. a KZ-a. Ističe se, glede tih djela, da se prema postojećoj državnoodvjetničkoj praksi može odustati od kaznenog progona ako se osumnjičenik podvrgne odvikavanju od droge ili drugih ovisnosti sukladno posebnim propisima odnosno podvrgne psihosocijalnoj terapiji radi uklanjanja nasilničkog ponašanja uz pristanak osumnjičenika na napuštanje obiteljske zajednice za vrijeme trajanja terapije. Također se, između ostalog, navode posebni kriteriji za primjenu tih obveza, i to: - da počinitelj nije psihički bolesnik, - da je nasilje ograničeno na obitelj, - da se nasilničko ponašanje ne događa dulje vrijeme, - preuzimanje odgovornosti počinitelja za svoje ponašanje, - motiviranost i spremnost na suradnju, - pažljiva ocjena dosadašnje kaznene i prekršajne evidentiranosti, - da počinitelj nije ovisnik o drogi i alkoholu (za obvezu psihosocijalnog tretmana).

⁷⁸ Istina je da je čl. 175. st. 6. ZKP-a govorio o donošenju potanjih propisa o primjeni "odredbe st. 2.". Ovdje je očito bila riječ o pogreški jer je, s obzirom na smisao i sadržaj, trebao biti naveden st.1., u kojem su se, između ostalog, spominjale obveze koje je državni odvjetnik mogao naložiti osumnjičeniku. Tako ističe i Pavišić. V. Pavišić, B. i suradnici, op. cit. u bilješci 43, str. 289.

⁷⁹ NN 128/1999. Nakon donošenja ZOZNRODS-a donesena su i tri pravilnika koja pobliže reguliraju neka pitanja. Riječ je o: - Pravilniku o načinu rada i odgovornosti, izobrazbi i evidenciji povjerenika i pomoćnika povjerenika, izboru pomoćnika povjerenika, matici i osobniku osuđenika, - Pravilniku o mjerilima za utvrđivanje naknade određenim povjerenicima i pomoćnicima povjerenika na izvršavanju kaznenopravnih sankcija uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom i rada za opće dobro na slobodi te - Pravilniku o vrsti i uvjetima rada za opće dobro na slobodi. Sva tri pravilnika objavljena su u NN 43/2001. Inače na temelju upita Ministarstvu pravosuđa - Upravi za zatvorski sustav, dana 12.11.2005., utvrđeno je da se do tog dana, putem Ministarstva pravosuđa, izvršavao jedino rad za opće dobro na slobodi kao zamjena za kaznu zatvora do šest mjeseci izrečenu pravomoćnom sudskom presudom, a da nije bilo slučajeva dostave rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona iz čl. 175. st. 1. ZKP-a kojim bi bila naložena obveza obavljanja rada za opće dobro na slobodi.

⁸⁰ V. npr. čl. 1. st. 1. i 2. te čl. 2. st. 1. ZOZNRODS-a.

⁸¹ Krapac, D., op. cit. u bilješci 5, str. 66.

⁸² Pavišić, B., op. cit. u bilješci 16, str. 225.

obveze samo upućuju na ZOZNRODS, dok Carić⁸³ navodi da se taj zakon može koristiti “u tehničkom provođenju te mjere” (misli na tu obvezu, nap.a.). Afirmativno stajalište o tome u jednom je navratu iznijelo Županijsko državno odvjetništvo u Puli⁸⁴ na upit Općinskog državnog odvjetništva u Puli. U tom dopisu konstatira se da u ZOZNRODS-u doista postoji praznina (glede izvršenja obveze rada za opće dobro na slobodi naložene po čl. 175.st. 1. ZKP-a). Ističe se da bi tu prazninu trebalo popuniti analognom primjenom odgovarajućeg propisa ZOZNRODS-a: “To zato što se zapravo radi o slučaju kad odluka državnog odvjetnika u pogledu rada za opće dobro zapravo nadomješta odluku suda, a radi se o izvršenju odluke, a ne o njenom konstituiranju”. Mislim da nije potrebno forsirati nikakvu analognu primjenu ZOZNRODS-a. Čak ne primarno iz razloga što bi se tome protivilo gramatičko tumačenje, već prije svega zato što je postupak izvršavanja rada za opće dobro na slobodi prema ZOZNRODS-u dosta formaliziran i financijski otegotan za državu, a to ne bi trebala biti karakteristika obveza (pa tako ni obavljanja rada za opće dobro na slobodi) iz čl. 175. st. 1. ZKP-a.⁸⁵ Visok stupanj formalizma izvršavanja rada za opće dobro na slobodi prema ZOZNRODS-u je logičan jer je takav rad zamjena za objektivno tešku sankciju – kaznu zatvora do šest mjeseci. Suprotno tome, ako bi se ipak vodio kazneni postupak pri postojanju triju prije spomenutih uvjeta iz čl. 175.st. 1. ZKP-a, teško je vjerovati da bi počinitelju bila izrečena kazna zatvora (do šest mjeseci). Stoga ne bi bilo “opravdano” da se na osumnjičenika kojemu je naložena obveza obavljanja rada za opće dobro na slobodi nadoveže formaliziran (i skup) postupak. Iz tog razloga, pri nalaganju te obveze, glede trajanja i roka izvršenja, državni odvjetnik ne mora se držati odredbe čl. 54. st. 3. KZ-a, prema kojoj se rad za opće dobro na slobodi određuje u trajanju od deset do šezdeset radnih dana, s rokom izvršenja od jednog mjeseca do jedne godine. Međutim, pri nalaganju te obveze državni odvjetnik svakako bi se trebao koristiti određenim rješenjima iz ZOZNRODS-a te Pravilnika o vrsti

⁸³ Carić, M., op. cit.

⁸⁴ Riječ je o dopisu broj KR-DO-350/02 od 17.1.2003.

⁸⁵ U prilog stajalištu o financijskoj otegotnosti za državu, valja, između ostalog, uputiti na već spomenuti Pravilnik o mjerilima za utvrđivanje naknade određenim povjerenicima i pomoćnicima povjerenika na izvršavanju kaznenopravnih sankcija, uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom i rada za opće dobro na slobodi. Naime, prema čl. 2. Pravilnika, predviđeno je da mjesečna naknada za rad povjerenika “u izvršavanju 10 dana rada osuđenika za opće dobro na slobodi, po jednom osuđeniku, iznosi 25% utvrđene bruto osnovice za obračun plaće državnih službenika i namještenika”, a prema njegovu čl. 3., mjesečna naknada “u izvršavanju 10 dana osuđenika za opće dobro na slobodi po jednom osuđeniku za povjerenika iznosi 20% u slučaju kad povjerenik u izvršavanje rada za opće dobro na slobodi uključujući pomoćnika povjerenika, a za pomoćnika povjerenika 10% utvrđene bruto osnovice za obračun plaće državnih službenika i namještenika.” U njegovu čl. 4. predviđeno je pravo povjerenika i njegova zamjenika na putne troškove.

i uvjetima rada za opće dobro na slobodi.⁸⁶ Slijedom toga trebao bi voditi brigu da se ta obveza: - izvršava u mjestu prebivališta odnosno boravišta osumnjičenika⁸⁷, - izvršava besplatno i da ne smije služiti postizanju dobiti, - izvršava na način koji osumnjičeniku i njegovoj obitelji jamči poštovanje ljudskog dostojanstva, temeljnih prava, sloboda i privatnosti te da osumnjičenik ne bude diskriminiran po bilo kojoj osnovi (rasi, boji kože, spolu i dr.), - temelji na rasporedu na rad u skladu s osumnjičeničkim zdravstvenim sposobnostima, stručnoj osposobljenosti i stečenim znanjima, - na način da se na radno vrijeme osumnjičenika, odmor u tijeku rada, dnevni i tjedni odmor te na uporabu sredstava zaštite na radu primjenjuju opći propisi, te - da se rad izvršava kod poslodavca kojeg djelatnost mora biti humanitarna, ekološka, komunalna, odnosno od koristi za društvenu zajednicu. Ipak, s obzirom na izneseno, teško je vjerovati da će spomenuta obveza zaživjeti u praksi ako se ne donesu propisi koji će izričito predvidjeti - manje formaliziran nego što je to u ZOZNRODS-u - postupak za njezino izvršavanje. To bi se najefikasnije moglo učiniti dopunom ZOZNRODS-a. Tako regulirani postupak bio bi čvrst oslonac državnom odvjetniku pri nalažanju te obveze, koji mu trenutačno nedostaje. Također, moguće je da taj postupak "regulira" naputkom i Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (čl. 26. st. 1. ZDO-a), što još nije učinilo.

Ako osumnjičenik ispuni naloženu mu obvezu, državni odvjetnik će rješenjem odbaciti kaznenu prijavu (čl. 175. st. 3. ZKP-a). Prema čl. 175. st. 4. ZKP-a, to rješenje treba dostaviti oštećeniku i podnositelju kaznene prijave, s time što oštećenika treba upozoriti da svoj imovinskopравни zahtjev može ostvarivati u parnici. Propust je čl. 175. st. 4. ZKP-a što nije predvidio da to rješenje treba dostaviti i osumnjičeniku. Ovdje ne treba postupati analogijom s rješenjem o odbačaju kaznene prijave iz čl. 174. st. 1. ZKP-a koje se ne dostavlja osumnjičeniku. Naime, odbačaju kaznene prijave po čl. 175. st. 3. ZKP-a prethodi sporazum između državnog odvjetnika i osumnjičenika da protiv potonjeg neće biti poduzet kazneni progon ako ispuni naloženu obvezu, pa u konačnici dostavom takvog rješenja o odbačaju osumnjičenik biva upoznat da je i državni odvjetnik ispunio svoju obvezu iz sporazuma. Valja istaknuti da u Općim uputama upravo glede dostave rješenja o odbačaju postoji nesuglasje. Naime, u tekstualnom dijelu Općih uputa navodi se da se rješenje o odbačaju dostavlja podnositelju prijave i oštećeniku, a iz oglednog primjerka takvog rješenja, sadržanog kao sastavni dio Općih uputa, proizlazi (po mišljenju autora ovog rada - ispravno) da se dostavlja i osumnjičeniku. Također, i iz oglednog

⁸⁶ Riječ je o čl. 2. st. 2. i 4., čl. 6. st. 1. i čl. 20. st. 1. i 2. ZOZNRODS-a te čl. 2. st. 2. i 3. i čl. 4. st. 1. Pravilnika.

⁸⁷ Mislim da bi, u skladu s manjim formalnostima za tu obvezu po čl. 175. ZKP-a, bilo moguće da se izvršava i izvan mjesta prebivališta odnosno boravišta, npr. u slučaju rada ekološkog karaktera - pošumljavanja i sl.

primjerka takvog rješenja sadržanog u Priručniku za rad državnih odvjetnika proizlazi da se ono dostavlja i osumnjičeniku.⁸⁸ Ako je državni odvjetnik posegnuo za primjenom čl. 175. ZKP-a nakon započinjanja kaznenog progona (čl. 291. st. 3. ZKP-a), a optuženik ispuni naloženu obvezu, državni odvjetnik odustat će od kaznenog progona (optužbe). Slijedom toga predsjednik vijeća (sudac pojedinac) rješenjem će obustaviti kazneni postupak.

Postavlja se pitanje učinka rješenja o odbačaju kaznene prijave iz čl. 175. st. 3. ZKP-a. Za razliku od rješenja o odbačaju kaznene prijave iz čl. 174. st. 1. ZKP-a, predmetno rješenje stječe svojstvo pravomoćnosti. Istina, to ZKP izričito ne predviđa. Međutim, ovdje je (čl. 175. ZKP-a) riječ o zaključenom sporazumu (nagodbi) kojeg su se stranke dužne pridržavati. *Pacta sunt servanda*. Takvo rješenje zapravo je "neizravna sudbena odluka o nepostojanju uvjeta za kazneni progon".⁸⁹ Stoga je negativna procesna pretpostavka te analognom primjenom ZKP-a to rješenje može biti "izmijenjeno" pri postojanju uvjeta za obnovu kaznenog postupka iz čl. 404. st. 2. ZKP-a.⁹⁰ Inače, nakon donošenja tog rješenja oštećenik ne može nastupati kao supsidijarni tužitelj (čl. 175. st. 2. ZKP-a). Isto vrijedi i kad sud rješenjem obustavi kazneni postupak nakon odustanka državnog odvjetnika prema čl. 291. st. 3. ZKP-a.⁹¹

Suprotno svemu tome, ako osumnjičenik ne ispuni naloženu mu obvezu, državni odvjetnik može dalje postupati po čl. 174. ZKP-a (nastaviti s prikupljanjem potrebnih podataka, odbaciti kaznenu prijavu) ili poduzeti kazneni progon. Ako je riječ o neispunjenju obveze naložene nakon započinjanja kaznenog progona (čl. 291. st. 3. ZKP-a), državni odvjetnik o tome će pismeno obavijestiti sud te će se postupak nastaviti.

⁸⁸ Valja istaknuti da je identična situacija i glede rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona. Iz čl. 175. st. 4. ZKP-a također proizlazi da se to rješenje dostavlja samo oštećeniku i podnositelju kaznene prijave. Potrebno je da se dostavlja i osumnjičeniku. Naime, po logici stvari osumnjičenik može pristupiti ispunjenju obveze tek nakon donošenja takvog rješenja, pa je nužno da prethodno bude (dostavom) upoznat da je ono doneseno. Uostalom, takvo je rješenje i dokaz zaključenog sporazuma između državnog odvjetnika i osumnjičenika, pa bi ga i zato osumnjičenik trebao imati. Iz oglednog primjerka tog rješenja, inače sastavnog dijela Općih uputa, kao i sadržanog u Priručniku za rad državnih odvjetnika, proizlazi da se to rješenje dostavlja oštećeniku i osumnjičeniku (a ne i podnositelju prijave). Inače, tekstualni dio Općih uputa ne sadržava navode o tome kome se dostavlja takvo rješenje.

⁸⁹ V. Krapac, D., op. cit. u bilješci 43, str. 173.

⁹⁰ V. Krapac, D., op. cit. u bilješci 5, str. 68, Krapac, D., op. cit. u bilješci 43, str. 173-174, Krapac, D., Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskoga kaznenog postupovnog prava, Zagreb, 2003., str. 189. V. Priručnik za rad državnih odvjetnika citiran u bilješci 65.

⁹¹ V. čl. 55. st. 1. ZKP-a.

4. NAČELO SVRHovitosti IZ ČL. 24. ZOPOKD-a

Hrvatsko kazneno procesno pravo poznaje, pored čl. 175. ZKP-a, više slučajeva kod kojih je odluka suda, državnog odvjetništva ili drugog državnog tijela uvjetovana primjenom načela svrhovitosti.⁹² Od svih tih slučajeva, za potrebe ovog rada potrebno je posebno se osvrnuti na odredbu čl. 24. ZOPOKD-a jer se ona direktno referira na čl. 175. ZKP-a. Na pravnu osobu može se i direktno primijeniti čl. 175. ZKP-a, pa će i o tome biti više riječi u daljnjem tekstu.

I kod odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela primjena načela svrhovitosti iznimka je od pravila da se kazneni progon poduzima prema načelu legaliteta. Na prvospomenuto načelo odnosi se odredba članka 24. ZOPOKD-a prema kojoj "državni odvjetnik može postupiti po čl. 175. Zakona o kaznenom postupku ako pravna osoba nema imovine ili je ona tako neznatna da ne bi bila dovoljna niti za pokriće troškova kaznenog postupka ili ako se protiv nje vodi stečajni postupak".

Navedena odredba nije potpuno jasna te izaziva određene dileme. Naime, ako bi se tražila cjelovita primjena čl. 175. ZKP-a, pravnoj osobi moralo bi se naložiti i ispunjenje neke obveze iz čl. 175. st. 1. ZKP-a koja bi po logici stvari morala biti vezana uz financije, pa se onda postavlja pitanje, budući da je riječ o pravnoj osobi koja nema imovine ili je njezina imovina neznatna odnosno koja je insolventna ili prezadužena, kako će ona ispuniti tu (financijsku) obvezu. Kako bi se riješio postojeći problem, zastupa se stajalište da je odredba čl. 24. ZOPOKD-a poseban slučaj primjene načela svrhovitosti, za primjenu kojeg nije potrebno da su ispunjeni svi uvjeti iz čl. 175. ZKP-a. Takvo stajalište proizlazi iz Naputka (Državnog odvjetništva Republike Hrvatske) za postupanje u kaznenim predmetima u kojima je podnesena kaznena prijava protiv pravne osobe (u daljnjem tekstu: Naputak).⁹³ Tvrdeći da je odredba čl. 24. ZOPOKD-a

⁹² Riječ je o slučajevima: - kad je za kazneni progon potrebno odobrenje nadležnog državnog tijela iz čl. 163. st. 2. ZKP-a (kaznenoprocenjski imunitet o unutarnjem pravu te odobrenje glavnog državnog odvjetnika predviđeno čl. 15. st. 1., 16. st. 2. i 3., 169. st. 5. i 186. st. 3. KZ-a), - primjene tog načela prema pripadniku zločinačke organizacije iz čl. 176. ZKP-a (razrađenog čl. 29.-38. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, NN 88/2001., 12/2002., 33/2005. i 48/2005.), - primjene tog načela prilikom ustupa kaznenog progona stranoj državi iz čl. 65. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, - primjene tog načela prema maloljetniku iz čl. 63.-65. Zakona o sudovima za mladež, te - primjene tog načela prema pravnim osobama iz čl. 24. ZOPOKD-a.

⁹³ Naputak je donesen 16. veljače 2004., pod brojem O-2/04. Osim što se odnosi na primjenu čl. 24. ZOPOKD-a i čl. 175. ZKP-a, njime se rješavaju i druga pitanja vezana uz: I. primjenu pojedinih odredbi ZOPOKD-a, i to: - činjeničnog i zakonskog opisa kaznenog djela za koje je odgovorna pravna osoba, - činjeničnog i zakonskog opisa te pravne kvalifikacije kaznenog djela u optužnom aktu kad se zbog pravnih ili stvarnih zapreka ne optužuje fizička osoba, - prijedloga

“dopuna” čl. 175. ZKP-a, to isto iznosi i Derenčinović.⁹⁴ Sadržajno identično stajalište zastupaju Đurđević,⁹⁵ Novosel⁹⁶ i Josipović⁹⁷. Davanje ovlasti državnom odvjetniku da u spomenutim slučajevima ne poduzme kazneni progon je prihvatljivo, budući da će se pravnim osobama u pravilu izricati novčane kazne, a s obzirom na imovinsko stanje takvih pravnih osoba, te se kazne najčešće ne bi mogle ni prisilno naplatiti.⁹⁸

Budući da je zauzeto (prihvatljivo) stajalište da upućivanje iz čl. 24. ZOPOKD-a na čl. 175. ZKP-a ne znači primjenu svih uvjeta iz tog članka, postavlja se pitanje što iz tog članka (175. ZKP-a) treba primijeniti kao uvjet za primjenu čl. 24. ZOPOKD-a. O tome stajališta nisu jedinstvena. U Naputku se traži “da je kaznena prijava protiv pravne osobe podnesena za kazneno djelo za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, a djelo je nižeg stupnja krivnje kod kojega razmjeri štetnih posljedica ne nalažu javni probitak kaznenog progona”. Ako su ispunjeni ti uvjeti iz čl. 175. ZKP-a (jasno – pri postojanju nekog od uvjeta iz čl. 24. ZOPOKD-a), državni odvjetnik može direktno pozivom na čl. 24. ZOPOKD-a odbaciti kaznenu prijavu. Sadržajno isto tvrdi i Derenčinović⁹⁹ ističući da se ne traži suglasnost oštećenika, privola predstavnika pravne osobe i spremnost da se ispuni naložena obveza. Iz toga, *argumentum a contrario*, proizlazi da se traži ono što u Naputku ističe Državno odvjetništvo Republike Hrvatske. I Đurđević zastupa stajalište koje je izneseno u Naputku.¹⁰⁰ Drukčije tvrdi Josipović.¹⁰¹ Prema njemu je potrebno jedino da je

državnog odvjetnika u slučaju primjene čl. 7. ZOPOKD-a, te - sadržaja optužnice; kao i pitanja vezana uz: II. postupanje državnoodvjetničkih pisarnica i evidentiranje kaznenih djela pravnih osoba u upisnicima, i to: - upisivanje i vođenje upisnika za pravne osobe, te – vođenje spisa. Prilikom citiranja Naputka misli se na onaj njegov dio koji se odnosi na primjenu čl. 24. ZOPOKD-a i čl. 175. ZKP-a.

⁹⁴ Derenčinović, D., Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zagreb, 2003., str. 88.

⁹⁵ Đurđević, Z., Kaznena odgovornost i kazneni postupak prema pravnim osobama u Republici Hrvatskoj, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2/2003.

⁹⁶ Novosel, D., Primjena Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela – državnoodvjetnički pristup, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Zagreb, 2004.

⁹⁷ Josipovićovo stajalište v. u: Novosel, D., op. cit. u bilješci 96.

⁹⁸ ZOPOKD predviđa tri vrste sankcija, i to kazne, uvjetnu osudu te sigurnosne mjere. Kazne su: - novčana kazna i - kazna ukidanja pravne osobe. Novčana kazna ne može biti manja od 5.000,00 kuna niti veća od 5.000.000,00 kuna, a rasponi novčane kazne određeni su s obzirom na najveću mjeru propisane kazne zatvora za određeno kazneno djelo. Inače, novčana kazna može se (za razliku kad je izrečena fizičkim osobama – v. čl. 52. st. 1. KZ-a) naplatiti i prisilno. V. čl. 8.-10. ZOPOKD-a.

⁹⁹ Derenčinović, D., op. cit. str. 88.

¹⁰⁰ V. Đurđević, Z., Komentar Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zagreb, 2005., str. 107.

¹⁰¹ Josipovićovo stajalište v. u: Novosel, D., op. cit. u bilješci 96.

riječ o kaznenom djelu za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Izgleda da takvo stajalište zastupa i Novosel.¹⁰² Štoviše, ovako koncipiran čl. 24. ZOPOKD-a dopuštao bi i treće tumačenje, tj. da se primjenjuje bez potrebe postojanja bilo kojeg uvjeta iz čl. 175. ZKP-a, a da njegovo upućivanje na čl. 175. ZKP-a znači jedino ovlast za donošenje odluke po načelu svrhovitosti. To upućuje na potrebu preformulacije i preciziranja čl. 24. ZOPOKD-a.

Logično je da se za primjenu čl. 24. ZOPOKD-a ne traži privola pravne osobe, jer se donosi odluka o nepoduzimanju kaznenog progona, a pritom joj se ne nalaže nikakva obveza. Što se tiče oštećenika, ne bi trebalo tražiti njegovu suglasnost jer bi kazneni postupak protiv pravne osobe koja nema imovine, ili joj je imovina neznatna, odnosno koja je insolventna ili prezadužena, u pravilu za državu prouzročio samo troškove, koje ne bi mogla refundirati, a eventualno izrečena novčana kazna najčešće se ne bi mogla ni prisilno naplatiti. Pri takvoj situaciji bilo bi neprihvatljivo da eventualna nesuglasnost oštećenika uvjetuje poduzimanje kaznenog progona. Stajalište Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, izneseno u Naputku, pri mogućnosti različitog tumačenja čl. 24. ZOPOKD-a, dobar je putokaz državnim odvjetnicima za primjenu tog članka. Uz to, zahtjev da pri primjeni čl. 24. ZOPOKD-a mora biti riječ o kaznenom djelu za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, djelu nižeg stupnja krivnje, kod kojeg razmjeri štetnih posljedica ne nalažu javni probitak kaznenog progona, u skladu je s potrebama sustavnog tumačenja glavnog i sporednog kaznenog procesnog prava i pridonosi koheziji tih pravnih izvora.

Pri takvom tumačenju čl. 24. ZOPOKD-a, na pravnu osobu moguća je primjena načela svrhovitosti i prema proceduri iz čl. 175. ZKP-a, i to s obzirom na odredbu čl. 2. ZOPOKD-a prema kojoj se supsidijarno primjenjuju i odredbe ZKP-a.¹⁰³ Afirmativno stajalište o tome iznose Đurđević,¹⁰⁴ Derenčinović¹⁰⁵ i Novosel¹⁰⁶, a izraženo je i u Naputku. Pri tome valja istaknuti da se pravnoj

¹⁰² Novosel, D., op. cit. u bilješci 96. Mislim da Novosel nije u pravu kad navodi da se i u Naputku za primjenu čl. 24. ZOPOKD-a traži da je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine (*argumentum a contrario* - ne i da je riječ i o djelu nižeg stupnja krivnje, kod kojeg razmjeri štetnih posljedica ne nalažu javni probitak kaznenog progona). Međutim, iz prije citiranog dijela Naputka jasno proizlazi da se za primjenu čl. 24. ZOPOKD-a traže i spomenuta dva uvjeta. Pored toga, kao potporu navedenom stajalištu citira dio Naputka koji se ipak ne može odnositi na navedeno pitanje. Tako navodi da tekst Naputka glasi: "Pozivom na čl. 24. ZOPOKD u vezi s čl. 175. ZKP može se donijeti rješenje o odbačaju kaznene prijave protiv pravne osobe i da nisu ispunjeni uvjeti iz t. 2 u odnosu na odgovornu osobu ako pravna osoba nema imovine ili je ona tako neznatna da ne bi bila dovoljna niti za pokriće troškova postupka ili ako se protiv nje vodi stečajni postupak". Kritički osvrt na taj dio Naputka v. u daljnjem tekstu.

¹⁰³ Također se supsidijarno primjenjuju i odredbe Kaznenog zakona te Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

¹⁰⁴ Đurđević, Z., op. cit. u bilješci 95.

¹⁰⁵ Derenčinović, D., op. cit. str. 87-88.

¹⁰⁶ Novosel, D., op. cit. u bilješci 96.

osobi ne mogu naložiti sve obveze iz čl. 175. st. 1. ZKP-a, već, po logici stvari, dolaze u obzir obveze izvršenja kakve činidbe u svrhu popravljivanja ili naknade štete prouzročene kaznenim djelom te uplate određene svote u korist javne ustanove, u humanitarne ili karitativne svrhe odnosno u fond za naknadu štete žrtvama kaznenih djela. Inače, privolu i pripravnost da će pravna osoba ispuniti naloženu obvezu daje njezin predstavnik.¹⁰⁷

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske u Naputku smatra (vezano uz primjenu čl. 175. ZKP-a i na pravnu osobu) da se rješenje o odgodi započinjanja kaznenog progona protiv odgovorne osobe u pravnoj osobi može donijeti jedino ako se istovremeno takvo rješenje donese i za pravnu osobu. Kao razlog za to stajalište se navodi: "U protivnom ako bi temeljem ovog članka" (čl. 175. ZKP-a, nap.a.) "po načelu svrhovitosti bila odbačena samo prijava protiv odgovorne osobe, došli bismo u situaciju da ne bismo mogli pokrenuti kazneni postupak protiv pravne osobe. Naime, članak 5. stavak 2. u vezi s člankom 23. stavkom 2. ZOPOKD propisuje da će se postupak započeti i provesti samo protiv pravne osobe ako se protiv odgovorne osobe zbog pravnih ili drugih razloga ne može pokrenuti ili voditi kazneni postupak. Smatramo da se pod pravnim zaprekama za pokretanje kaznenog postupka protiv odgovorne osobe ne može smatrati i odbačaj kaznene prijave protiv odgovorne osobe primjenom čl. 175 ZKP." Prema Naputku, iznimka postoji jedino kad je državni odvjetnik odlučio odbaciti kaznenu prijavu protiv pravne osobe primjenom čl. 24. ZOPOKD-a. I Novosel¹⁰⁸ smatra da odbačaj kaznene prijave po čl. 175. ZKP-a nije pravna zapreka za pokretanje kaznenog postupka protiv odgovorne osobe.

Mislim da bi Državno odvjetništvo Republike Hrvatske trebalo preispitati ispravnost toga stajališta. Naime, ono gubi iz vida da rješenje o odbačaju kaznene prijave iz čl. 175. st. 3. ZKP-a stječe svojstvo pravomoćnosti. S obzirom na takvo njegovo svojstvo, državni odvjetnik više i ne može poduzeti kazneni progon odgovorne osobe. Slijedom toga treba zaključiti da je odbačaj kaznene prijave protiv odgovorne osobe po čl. 175. ZKP-a pravna zapreka za pokretanje kaznenog postupka protiv te odgovorne osobe. Zato, budući da predstavlja pravnu zapreku, ne bi bilo nikakve smetnje da se, u takvoj situaciji, postupak provede samo protiv pravne osobe. Nadalje, ako bi se sukladno stajalištu Državnog odvjetništva Republike Hrvatske istodobno i donijelo rješenje o odgodi započinjanja kaznenog progona za odgovornu i pravnu osobu, moguća je situacija da odgovorna osoba ispuni naloženu obvezu, a da pravna osoba to ne učini. Pri takvoj situaciji trebalo bi na temelju čl. 175. st. 3. ZKP-a odbaciti kaznenu prijavu jedino prema odgovornoj osobi. To bi onda značilo, ako bi se prihvatilo stajalište Državnog odvjetništva Republike Hrvatske (da se odbačaj kaznene prijave protiv odgovorne osobe iz čl. 175. st. 3. ZKP-a ne smatra

¹⁰⁷ O predstavniku pravne osobe v. čl. 27. i 28. ZOPOKD-a.

¹⁰⁸ Novosel, D., op. cit. u bilješci 96.

pravnom zaprekom), da se ni u situaciji istodobnog donošenja rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona ne bi mogao pokrenuti kazneni postupak protiv pravne osobe (koja nije ispunila naloženu obvezu). To bi bilo i nepravilno, a otvorilo bi vrata nedopuštenom taktiziranju pravnih osoba koje bi mogle računati na takvu situaciju. Dakle, pravno bi bilo moguće, nakon donošenja rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona prema odgovornoj osobi te rješenja o odbačaju kaznene prijave po čl. 175. st. 3. ZKP-a, poduzeti kazneni progon pravne osobe. Iako bi, s obzirom na model izvedene odgovornosti pravne osobe i načelo jedinstvenosti postupka protiv odgovorne i pravne osobe, doista bilo najlogičnije istodobno donošenje rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona za obje osobe.¹⁰⁹

U Naputku se dalje ističe: “Kako se odgovornost pravne osobe izvodi iz krivnje odgovorne osobe, to se članak 175. ZKP može primijeniti na pravnu osobu ako su ispunjeni uvjeti za primjenu ovog članka u odnosu na odgovornu osobu...” Najčešće će doista biti tako. Ipak, navedeno stajalište nije bespriekorno. Treba jasno razlikovati pojam “krivnje” (iz čl. 5. st. 1. ZOPOKD-a – kao ishodišta modela izvedene odgovornosti)¹¹⁰ od pojma “djela nižeg stupnja krivnje”. Naime, krivnja odgovorne osobe (na kojoj se temelji odgovornost pravne osobe) samo je početni uvjet za primjenu članka 175. ZKP-a na pravnu osobu. Budući da pri ocjeni postojanja djela nižeg stupnja krivnje treba uzeti u obzir i čitav niz okolnosti koje stoje izvan pojma krivnje iz čl. 5. st. 1. ZOPOKD-a, moguća je situacija da se upravo glede tih okolnosti razlikuju odgovorna i pravna osoba. Pri tome se može doći do ocjene da je kod odgovorne osobe riječ o djelu nižeg stupnja krivnje, a da kod pravne osobe nije riječ o takvom djelu, i obrnuto. To ako je npr. odgovorna osoba kazneno neosuđivana, iskazala pozitivan odnos prema oštećeniku i sl., a pravna osoba suprotno od toga. Tada se nikako ne bi smjela primjena čl. 175. ZKP-a u odnosu prema odgovornoj osobi protegnuti i na pravnu osobu. Nesporna je mogućnost primjene čl. 175. ZKP-a samo na pravnu osobu u situaciji kad odgovorna osoba, za razliku od pravne osobe, nije dala privolu i nije pripravna ispuniti obvezu.¹¹¹

Zaključno, u Naputku se ističe: “Pozivom na članak 24. ZOPOKD u vezi s člankom 175. ZKP može se donijeti rješenje o odbačaju kaznene prijave protiv pravne osobe i da nisu ispunjeni uvjeti iz t. 2.” (vidi prethodni pasus koji se odnosi na t. 2. Naputka, nap.a.) “u odnosu na odgovornu osobu ako pravna osoba nema imovine ili je ona tako neznatna da ne bi bila dovoljna niti za

¹⁰⁹ O modelu izvedene odgovornosti pravne osobe te načelu jedinstvenosti postupka protiv pravne i odgovorne osobe v. čl. 5. st. 1. i čl. 23. st. 1. ZOPOKD-a. Također o tome v. Đurđević, Z., op. cit. u bilješci 95., te Derenčinović, D., op. cit., str. 52-55.

¹¹⁰ Ovdje krivnju treba shvatiti prema njezinu materijalnom pojmu, tj. da ona obuhvaća radnju, biće djela, protupravnost i krivnju. V. o tome Derenčinović, D., op. cit., str. 52.

¹¹¹ To također proizlazi i iz spomenutog Naputka.

pokriće troškova postupka ili ako se protiv nje vodi stečajni postupak.” Taj dio Naputka je nejasan ako se dovede u vezu s njegovim prvim dijelom, koji govori o primjeni čl. 24. ZOPOKD-a, prema kojem će se potonji članak primijeniti ako je riječ o kaznenom djelu za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, a djelo je nižeg stupnja krivnje, kod kojeg razmjeri štetnih posljedica ne nalažu javni probitak kaznenog progona.¹¹² Stoga, da bi se zadržala kohezija unutar Naputka, a imajući u vidu sistematizaciju tog stajališta (odmah iza t. 2.), ono bi trebalo tumačiti u smislu da će se protiv pravne osobe odbaciti kaznena prijava primjenom čl. 24. ZOPOKD-a i ako se kod odgovorne osobe, za razliku od pravne osobe, ne radi o djelu nižeg stupnja krivnje. To s obzirom na to da su ostala dva uvjeta iz čl. 175. ZKP-a, koja se prema Naputku primjenjuju pri odbačaju kaznene prijave po čl. 24. ZOPOKD-a (zapriječena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, razmjeri štetnih posljedica), uvijek jednaki za odgovornu i pravnu osobu. Uostalom već je i obrazloženo kako je moguće primijeniti čl. 175. ZKP-a samo u odnosu prema pravnoj osobi, a da se kod odgovorne osobe ne radi o djelu nižeg stupnja krivnje. Da bi se izbjegla mogućnost različitog tumačenja, u cjelini gledano, vrlo kvalitetnog Naputka, bilo bi dobro da se njegovi navodi, na koje je upozoreno, preciziraju.

Inače, glede konsenzualnih formi postupanja iz ZKP-a koje se primjenjuju na fizičku osobu, nema nikakve zapreke da se analognom primjenom i na pravnu osobu ne primijene odredbe o donošenju presude na zahtjev stranaka u istrazi (čl. 190.a) te o suglasivanju okrivljenika s vrstom i mjerom kaznenopravne sankcije iz optužnog prijedloga (čl. 442. st. 5.). Imajući u vidu koncipiranost sankcija za pravnu osobu, na nju se ne mogu primijeniti odredbe ZKP-a o izdavanju kaznenog naloga. U biti, ne postoji nijedan razlog za takav različit položaj (glede izdavanja kaznenog naloga) između fizičke i pravne osobe. Stoga bi bilo dobro u ZOPOKD-u predvidjeti postupak za izdavanje kaznenog naloga za pravnu osobu.

5. ISTRAŽIVANJE PRAKSE

5.1. Ciljevi i metodologija

Istraživanje je obuhvatilo praksu Općinskog državnog odvjetništva u Puli, i to glede kaznenih prijava podnesenih protiv odraslih osoba i mlađih punoljetnika (K-DO i KMP-DO predmeti) zaprimljenih u razdoblju od 1. siječnja 2002. do

¹¹² Štoviše, Novosel smatra da upravo taj dio Naputka određuje uvjete za primjenu čl. 24. ZOPOKD-a, ali čemu onda jasno stajalište iz prvog dijela Naputka o potrebi postojanja triju navedenih uvjeta iz čl. 175. ZKP-a za primjenu čl. 24. ZOPOKD-a. V. Novosel, D., op. cit. u bilješki 96.

31. prosinca 2004.¹¹³ Htjelo se utvrditi koliko se često načelo svrhovitosti iz čl. 175. ZKP-a primjenjuje u praksi. Da bi se to utvrdilo, analizirani su svi odbačaji navedenih kaznenih prijava, i to tako da je svaki spis u kojem je odbačena kaznena prijava pregledan. Naime, broj odbačaja kaznenih prijava po čl. 175. ZKP-a jedan je od relevantnih pokazatelja primjene načela svrhovitosti u praksi.¹¹⁴

Obuhvatila se praksa Općinskog državnog odvjetništva u Puli zato što je riječ o najvećem državnom odvjetništvu na području nadležnosti Županijskog državnog odvjetništva u Puli¹¹⁵ te zato što je za to područje nadležno i za postupanje protiv maloljetnika i mlađih punoljetnika odnosno odraslih osoba koje su počinile kaznena djela na štetu djece i maloljetnika iz čl. 117. ZSM-a. Kao početna godina istraživanja uzeta je 2002. jer je tada (donesen i) stupio na snagu ZIDZKP, kojim je izmijenjen dotadašnji čl. 175. ZKP-a.

¹¹³ Zaprimljenima u navedenom razdoblju smatraju se one kaznene prijave koje su upisane u K-DO i KMP-DO upisnicima za te godine. U K-DO upisnik upisuju se odrasle osobe, a u KMP-DO upisnik mlađi punoljetnici i odrasle osobe koje su prijavljene zbog kaznenih djela na štetu djece ili maloljetnika iz čl. 117. ZSM-a. Ti su predmeti uzeti u obzir jer se član 175. ZKP-a primjenjuje na odrasle osobe i mlađe punoljetnike.

¹¹⁴ Neovisno o mogućnosti da postoje i slučajevi da je pokrenut mehanizam primjene čl. 175. ZKP-a, ali zbog nepostojanja suglasnosti oštećenika odnosno privole osumnjičenika te neispunjenja obveze od strane osumnjičenika, kao i zbog postupka koji je u tijeku, nije došlo do odbačaja kaznene prijave po stavku 3. tog članka.

¹¹⁵ Pored Općinskog državnog odvjetništva u Puli, na području nadležnosti Županijskog državnog odvjetništva u Puli postoje i općinska državna odvjetništva u Bujama, Pazinu i Rovinju. Općinsko državno odvjetništvo u Puli nadležno je za područje Općinskog suda u Puli. V. čl. 2. t. 18. Zakona o područjima i sjedištima državnih odvjetništava, NN 75/1995., 36/1998. i 153/2002. Budući da se mjesna i stvarna nadležnost državnih odvjetništava (u pravilu) određuje prema odredbama zakona kojima se utvrđuje nadležnost sudova pred kojima izvršavaju svoje ovlasti (čl. 14. st. 1. ZDO-a), proizlazi da je Općinsko državno odvjetništvo u Puli mjesno nadležno za područje općina Barban, Ližnjan, Marčana, Medulin, Svetvinčenat, kao i za gradove Pula i Vodnjan, te da je stvarno nadležno i za djela za koja je propisana kazna zatvora preko 5-10 godina počinjena na području Općinskog suda u Rovinju (koji je mjesno nadležan za područje općina Bale, Kanfanar, Žminj te grad Rovinj), kao i za djela koja su (na području nadležnosti Županijskog državnog odvjetništva u Puli) počinili maloljetnici i mlađi punoljetnici te odrasle osobe – ako je riječ o kaznenim djelima iz čl. 117. Zakona o sudovima za mladež. V. čl. 2. t. XVIII., čl. 6. i 7. Zakona o područjima i sjedištima sudova, NN 3/1994., 104/1997. i 59/2001. Valja istaknuti da je Općinsko državno odvjetništvo u Rovinju (mjesno nadležno za područje Općinskog suda u Rovinju) osnovano Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o područjima i sjedištima državnih odvjetništava (NN 153/2002. od 20.12.2002.), koji je stupio na snagu 28.12.2002., pa je Općinsko državno odvjetništvo u Puli formalno do tada (s obzirom na postojanje mogućnosti ustrojavanja državnog odvjetništva i za više općinskih sudova – čl. 10. st. 2. ZDO-a) bilo nadležno za područje Općinskog suda u Rovinju i za djela za koja je bila propisana kazna zatvora do 5 godina, na temelju dotadašnjeg čl. 2. t. 18. Zakona o područjima i sjedištima državnih odvjetništava.

Trogodišnje razdoblje istraživanja dovoljno je dugo za stvaranje relevantnih zaključaka. Istraživanje je dovršeno 21. listopada 2005. te je to bio zadnji dan do kada su uzimani u obzir odbačaji kaznenih prijava zaprimljenih u navedenom razdoblju.

5.2. Rezultati istraživanja

U tablici 1 prikazan je odnos zaprimljenih i odbačenih kaznenih prijava te temelj njihova odbačaja,¹¹⁶ i to za odrasle osobe (K-DO predmeti).

Tablica 1.

GODINA	2002.	2003.	2004.	2002. – 2004.
ZAPRIMLJENE KAZNENE PRIJAVE	1.128	978	910	3.016
ODBAČENE KAZNENE PRIJAVE	345 30,59%	279 28,53%	200 21,98%	824 27,32%
OD TOGA PO ČL.174. ZKP-a	330 95,65%	279 100%	200 100%	809 98,18%
OD TOGA PO ČL.175. ZKP-a	15 4,35%	0 0,00%	0 0,00%	15 1,82%

Veći broj zaprimljenih kaznenih prijava u 2002. godini rezultat je prije svega okolnosti što je Općinsko državno odvjetništvo u Puli gotovo do samog kraja 2002. godine bilo nadležno i za kaznena djela s propisanom kaznom zatvora do pet godina počinjenih na području Općinskog suda u Rovinju. Manji postotak odbačenih kaznenih prijava iz 2004. godine je logičan jer je, s obzirom na kasnije zaprimanje, veći broj kaznenih prijava iz te godine ostao neriješen (zbog trajanja izvida i sl.). Vidi se da apsolutno dominira odbačaj kaznenih prijava na temelju čl. 174. ZKP-a.¹¹⁷ Naime, svi odbačaji kaznenih prijava iz 2003. i 2004.

¹¹⁶ Jedna kaznena prijava predstavlja jednu osobu. Tako npr. ako su u fizički jednoj kaznenoj prijavi prijavljene tri osobe, to se tretira kao tri kaznene prijave. Isto vrijedi glede odbačaja kaznenih prijava. Nadalje, bez obzira na to koje je godine kaznena prijava odbačena, odbačaj je svrstan u godinu zaprimanja te kaznene prijave.

¹¹⁷ To vrijedi i skupno za sva državna odvjetništva u Republici Hrvatskoj. Naime, po čl. 175. ZKP-a sva su državna odvjetništva protiv odraslih osoba u 2002. godini odbacila 356 kaznenih prijava (2,3% svih odbačaja), u 2003. godini 83 kaznene prijave (0,5%) te u 2004. godini 83 kaznene prijave (0,6%). Ukupno, za razdoblje od 2002. do 2004. godine protiv odraslih osoba, na temelju tog članka, odbačene su ukupno 522 kaznene prijave. Za trogodišnje razdoblje to

godine temelje se na tom članku, dok je za trogodišnje razdoblje na temelju istog članka odbačeno 98,18% kaznenih prijava. Jedino za prijave iz 2002. godine zabilježeno je 15 odbačaja (4,35%) na temelju čl.175. ZKP-a. Međutim, od tog broja čak 14 njih odbačeno je na temelju čl. 175. st. 4. ZKP-a (iz prve varijante tog članka). To zato što se taj članak primjenjivao i tijekom 2002. godine, tj. do 21. svibnja te godine, kad je stupio na snagu ZIDZKP, a od državnog odvjetnika nije tražio nikakvu posebnu proceduru kao uvjet za odbačaj kaznene prijave.

Od tih 14 kaznenih prijava njih 11 se odnosi na kazneno djelo zlouporabe opojnih droga iz čl. 173. st.1. KZ-a, dok se ostale tri odnose na kaznena djela nedozvoljene uporabe autorskog dijela ili izvedbe umjetnika izvođača iz čl. 230. st. 4. KZ-a, protuzakonitog ribolova iz čl. 259. st. 1. KZ-a te nedozvoljene trgovine iz čl. 297. st. 1. KZ-a. Inače, za sva ta kaznena djela, osim za kazneno djelo iz čl. 230. st. 4. KZ-a – za koje je propisana novčana kazna od sto dnevnih dohodaka ili kazna zatvora do šest mjeseci – propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine. Za razliku od prikazane prakse Općinskog državnog odvjetništva u Splitu za 1998. i 1999. godinu, Općinsko državno odvjetništvo u Puli (prema mišljenju autora ovog rada: ispravno) osumnjičenicima u tih 14 slučaja nije nalagalo nikakvu obvezu iz čl. 175. st. 1. ZKP-a ispunjenje koje bi bio uvjet za odbačaj kaznene prijave. Naime, u svim tim slučajevima, čim je državni odvjetnik ocijenio da kazneni progon nije svrhovit, kaznena prijava “direktno” je odbačena. Uočeno je da su od tog broja (14) tri kaznene prijave, predmeti broj K-DO-512/02, K-DO-658/02 te K-DO-709/02, u kojima su osumnjičenicima terećeni zbog kaznenog djela iz čl. 173.st. 1. KZ-a, odbačene na temelju tog članka nakon 21. svibnja 2002., što nije u skladu s načelom *tempus regit actum* jer se od tog dana primjenjuje postojeća varijanta čl. 175. ZKP-a.

Svega (preostala) jedna kaznena prijava iz 2002. godine odbačena je na temelju postojećeg čl. 175. ZKP-a. Riječ se o predmetu K-DO-723/02 u kojem je osumnjičenik terećen zbog kaznenog djela povrede dužnosti u slučaju gubitka, prezaduženosti ili nesposobnosti za plaćanje iz čl. 626. st. 1. t. 2. Zakona o trgovačkim društvima. O tom predmetu bit će više riječi u daljnjem tekstu.

U tablici 2 prikazan je odnos zaprimljenih i odbačenih kaznenih prijava te temelj njihova odbačaja, i to za mlađe punoljetnike i odrasle osobe (KMP-DO predmeti).

iznosi 1,13% svih odbačaja kaznenih prijava. Ti skupni podaci odnose se na odbačene kaznene prijave u tim godinama bez obzira na to kad su te prijave zaprimljene. V. izvješća o radu državnih odvjetništava u 2002., 2003. i 2004. godini, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske.

Tablica 2.

GODINA	2002.	2003.	2004.	2002. – 2004.
ZAPRIMLJENE KAZNENE PRIJAVE	595	619	495	1.709
ODBAČENE KAZNENE PRIJAVE	208 34,96%	243 39,26%	208 42,02%	659 38,56%
OD TOGA PO ČL. 174. ZKP-a	41 19,71%	50 20,58%	52 25,00%	143 21,70%
OD TOGA PO ČL. 175. ZKP-a	2 0,96%	0 0,00%	0 0,00%	2 0,30%
OD TOGA PO ČL. 63. ZSM-a ¹¹⁸	91 43,75%	123 50,62%	81 30,94%	295 44,77%
OD TOGA PO ČL. 64. ZSM-a ¹¹⁹	69 33,18%	62 25,51%	65 31,25%	196 29,74%
OD TOGA PO ČL. 65 ZSM-a ¹²⁰	5 2,40%	8 3,29%	10 4,81%	23 3,49%

Odmah upada u oči veći postotak odbačenih kaznenih prijava u odnosu na predmete K-DO. Za trogodišnje razdoblje taj odnos iznosi 38,56% prema 27,42%. Ključni razlog tome treba tražiti u činjenici što se predmeti KMP-DO pretežno odnose na mlađe punoljetnike, na koje se uz opće kazneno (procesno

¹¹⁸ Po tom članku državni odvjetnik može, za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna, odlučiti da ne zahtijeva pokretanje kaznenog postupka, iako postoji osnovana sumnja da je maloljetnik (mlađi punoljetnik, nap.a.) počinio kazneno djelo, ako smatra da ne bi bilo svrhovito da se vodi postupak s obzirom na narav kaznenog djela i okolnosti u kojima je djelo počinjeno, prijašnji život maloljetnika (mlađeg punoljetnika, nap.a.) i njegova osobna svojstva.

¹¹⁹ Po tom članku državni odvjetnik može odluku o nepokretanju kaznenog postupka iz čl. 63. ZSM-a uvjetovati spremnošću maloljetnika (mlađeg punoljetnika, nap.a.) da ispuní neku od sljedećih obveza: - da prema vlastitim mogućnostima popravi ili nadoknadi štetu nanесenu kaznenim djelom, - da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja, - da se podvrgne postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti, te – da se uključi u pojedinačni ili skupni rad u savjetovalište za mlade. Ako maloljetnik (mlađi punoljetnik, nap.a.) ispuní obvezu, državni odvjetnik donosi konačnu odluku o nepokretanju postupka. O objema odlukama obavještava se, između ostalih, i oštećenik s uputom da svoj imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici.

¹²⁰ Po tom članku državni odvjetnik može, kad je izvršenje kazne ili odgojne mjere u tijeku ili su te sankcije pravomoćno izrečene ili je maloljetnik (mlađi punoljetnik, nap.a.) odlukom centra za socijalnu skrb smješten u ustanovu socijalne skrbi, odlučiti da ne zahtijeva pokretanje kaznenog postupka za drugo kazneno djelo ako s obzirom na težinu i narav djela i pobude iz kojih je ono počinjeno vođenje postupka i izricanje sankcije za to djelo očito ne bi imalo svrhe.

i materijalno) pravo može primijeniti i maloljetničko kazneno pravo, tj. ZSM, ako je riječ o tzv. mladenačkom deliktu.¹²¹ A upravo ZSM poznaje dodatna tri slučaja (čl. 63.-65.)¹²² primjene načela svrhovitosti kao temelja za odbačaj kaznene prijave. S obzirom na strukturu odbačaja kaznenih prijava, očito je da se u tom segmentu na mlađe punoljetnike često primjenjivalo maloljetničko kazneno pravo, kojem se postavljaju češći kriminalnopolitički zahtjevi za nepokretanjem kaznenog postupka.¹²³ To i jest razlog zašto su se u predmetima KMP-DO (za razliku od predmeta K-DO) kaznene prijave puno rjeđe odbacivale na temelju čl. 174. ZKP-a. Za trogodišnje razdoblje taj odnos iznosi 21,70% prema 98,18%.

Svega dvije kaznene prijave odbacene su na temelju (postojećeg) čl. 175. ZKP-a. Obje su zaprimljene 2002. godine. Riječ je o predmetima KMP-DO-418/02 i KMP-DO-508/02 u kojima su odrasli osumnjičenici terećeni zbog kaznenog djela povrede dužnosti uzdržavanja iz čl. 209. st. 1. i 2. KZ-a. O tim će predmetima također biti više riječi u daljnjem tekstu.

Posebnu pažnju treba obratiti na odbačaje kaznenih prijava na temelju čl. 64. ZSM-a. Za trogodišnje razdoblje na temelju tog članka odbaceno je ukupno 196 kaznenih prijava (29,74%). Vidi se da je čl. 64. ZSM-a zaživio u praksi, dok čl. 175. ZKP-a nije, a prema oba se za odbačaj kaznene prijave traži da osumnjičenik ispuni obvezu koju mu je naložio državni odvjetnik. Razlog tome treba, prije svega, tražiti u činjenici što su u primjenu čl. 64. ZSM-a, ne samo za Općinsko državno odvjetništvo u Puli, već i za ostala državna odvjetništva (za mladež) u Republici Hrvatskoj, uz državnog odvjetnika (za mladež) uključeni i stručni suradnik (socijalni radnik, socijalni pedagog i sl.) koji je zaposlen u državnom odvjetništvu te centar za socijalnu skrb, koji odrađuju velik dio posla vezanog uz primjenu tog članka. Naime, u pravilu stručni suradnik, nakon dogovora s državnim odvjetnikom, kontaktira s osumnjičenikom i centrom za socijalnu skrb, a putem potonjeg provodi se i nadzire izvršenje obveze.¹²⁴ U

¹²¹ V. čl. 111. st. 1. u vezi s čl. 109. st. 1. ZSM-a.

¹²² Formalno, kao odluku državnog odvjetnika spomenuti članci navode "nepokretanje kaznenog postupka". Faktično je riječ o odbačaju kaznene prijave te se u evidencijama, izvješćima i sl. državnih odvjetništava ta odluka tako i tretira.

¹²³ Isto vrijedi i skupno za sva državna odvjetništva (za mladež) u Republici Hrvatskoj. Naime, po čl. 63.-65. ZSM-a sva su državna odvjetništva u 2002. godini protiv mlađih punoljetnika odbacila 1.607 kaznenih prijava (66,3% svih odbačaja), u 2003. godini 1.501 kaznenu prijavu (68,32%) te u 2004. godini 1.121 kaznenu prijavu (58,24%). Ukupno, za razdoblje od 2002. godine do 2004. godine protiv mlađih punoljetnika, na temelju tih članaka, odbaceno je ukupno 4.229 kaznenih prijava. Za trogodišnje razdoblje to iznosi 64,29% svih odbačaja kaznenih prijava. Ti skupni podaci odnose se na odbacene kaznene prijave u tim godinama, bez obzira na to kad su te prijave zaprimljene. V. izvješća o radu državnih odvjetništava u 2002., 2003. i 2004. godini.

¹²⁴ Podrobnije o tome v. Cvjetko, B., Hrvatski projekt posebne obveze – izvansudske nagodbe u prethodnom postupku prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 1/2003.

“redovitom” kaznenom postupku državni odvjetnik nema takvu logistiku iza sebe. Osim toga, za primjenu čl. 64. ZSM-a ne traži se suglasnost oštećenika, a i širi je krug kaznenih djela (ulaze i djela za koja je propisana kazna zatvora do pet godina) na koja se taj članak može primijeniti.

U tablici 3 prikazani su odbačaji kaznenih prijava na temelju čl. 175. ZKP-a, prema vrsti kaznenog djela i obveze, i to za predmete K-DO i KMP-DO.

Tablica 3.

KAZNENO DJELO	POVREDA DUŽNOSTI UZDRŽAVANJA - ČL.209.st.1. i 2. KZ-a x 2	POVREDA DUŽNOSTI U SLUČAJU GUBITKA ... - ČL.626.st.1.t.2. ZAKONA O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA
NALOŽENA I ISPUNJENA OBVEZA	- ISPUNJENJE OBVEZE ZAKONSKOG UZDRŽAVANJA - ISPUNJENJE OBVEZE ZAKONSKOG UZDRŽAVANJA	- UPLATA ODREĐENE SVOTE U KORIST JAVNE USTANOVE

Ukupno su odbačene tri kaznene prijave na temelju čl. 175. ZKP-a. Za kazneno djelo povrede dužnosti uzdržavanja iz čl. 209. st. 1. i 2. KZ-a propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, dok je za kazneno djelo povrede dužnosti u slučaju gubitka, prezaduženosti ili nesposobnosti za plaćanje iz čl. 626. st. 1. t. 2. Zakona o trgovačkim društvima propisana novčana kazna ili kazna zatvora do dvije godine. U svakom od tih slučajeva osumnjičeniku je naložena po jedna obveza. U predmetu K-DO-723/02 naložena je (i ispunjena) obveza uplate određene svote u korist javne ustanove (u korist Crvenog križa 1.000,00 kuna), a u predmetima KMP-DO-418/02 i KMP-DO-508/02 naložene su (i ispunjene) obveze ispunjenja zakonskog uzdržavanja u iznosima 39.000,00 kuna odnosno 35.800,00 kuna. U daljnjem tekstu detaljnije je opisano postupanje u tim predmetima.

U predmetu K-DO-723/02 osumnjičenik, rođen 1975. godine, terećen je da je u razdoblju od 13. siječnja 2000. do 3. veljače 2000., kao direktor trgovačkog društva, svjestan da trgovačko društvo ne može ispunjavati svoje dospjele obveze od 13. prosinca 1999., kako ne bi došlo do stečaja, propustio u roku od tri tjedna od nastanka insolventnosti podnijeti prijedlog za pokretanje stečajnog postupka. U predmetu KMP-DO-418/02 osumnjičenik, rođen 1960. godine, terećen je da u razdoblju od 1. siječnja 1997. do 1. rujna 2002. nije platio za uzdržavanje svoga djeteta ukupno 39.000,00 kuna. U predmetu KMP-DO-508/02 osumnjičenik, rođen 1959. godine, terećen je da od dana 29. siječnja 2002. pa nadalje nije platio za uzdržavanje svoje dvoje djece ukupno 35.800,00 kuna.

U predmetima KMP-DO-418/92 i KMP-DO-508/02 državni je odvjetnik prije donošenja rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona pribavio privolu osumnjičenika te suglasnost majki, inače zakonskih zastupnica oštećenika. O tome su napisane izjave, koje su te osobe i potpisale. U njima je navedeno koliko su i u kojem roku osumnjičenici dužni platiti za dospjele obveze uzdržavanja. U pismenim izjavama o privoli osumnjičenika bilo je navedeno da se oni obvezuju o ispunjenju obveze pismeno izvijestiti državno odvjetništvo, da su poučeni da će u tom slučaju državni odvjetnik na temelju čl. 175. ZKP-a donijeti rješenje o odbačaju kaznene prijave te da su upozoreni da tijekom tog postupka imaju pravo na branitelja, kao i njihova izjava o tome.¹²⁵ Inače, u oba predmeta najprije su pozivani osumnjičenici, pa tek kad su oni dali privolu, pozivale su se radi davanja suglasnosti majke, inače zakonske zastupnice oštećenika. I u predmetu K-DO-723/02 državni je odvjetnik prije donošenja navedenog rješenja pribavio privolu osumnjičenika, o čemu je napisana izjava. U tom je predmetu Državno odvjetništvo zauzelo stajalište da u situaciji kad je kaznenim djelom oštećena država nije potrebna suglasnost nekog državnog tijela za primjenu čl. 175. ZKP-a jer je državno odvjetništvo “tijelo koje se brine o imovinskim interesima države”.¹²⁶ Naime, kaznenu prijavu u tom je predmetu podnijelo Ministarstvo financija - Porezna uprava, a Državno odvjetništvo je zaključilo da je zbog neplaćenih poreza i doprinosa oštećena država, tj. Republika Hrvatska. Pismena izjava o privoli osumnjičenika sadržavala je sve potrebne sastojke, s time što je, za razliku od prethodnih dviju, bila jasno navedena izjava osumnjičenika da ne želi branitelja.

Što se tiče obrazlaganja “djela nižeg stupnja krivnje” i “razmjera štetnih posljedica”, u obrazloženjima rješenja o odgodi započinjanja kaznenog progona KMP-DO-418/02 i KMP-DO-508/02 najprije se konstatira iz kojih dokaza proizlazi osnovana sumnja da su osumnjičenici počinili kazneno djelo, nakon čega se navodi da ti dokazi (okolnosti) upućuju na to da je riječ o djelu nižeg stupnja krivnje, kod kojeg razmjeri štetnih posljedica ne nalažu javni probitak kaznenog progona. Moguća je i takva koncepcija obrazlaganja navedenih uvjeta iz čl. 175. ZKP-a, ali bi radi transparentnosti bilo bolje da se izričito navedu okolnosti iz kojih proizlaze ti uvjeti. Upravo ta bolja koncepcija primijenjena je u predmetu K-DO-723/02.¹²⁷

¹²⁵ Ta njihova izjava o branitelju je nejasna. Naime, riječ je o unaprijed tiskanoj izjavi gdje se navodi: “Izjavljujem da želim/ne želim imati branitelja”, a da pritom relevantni dio teksta nije podcrtan ili sl.

¹²⁶ To stajalište očito polazi od ustavne i zakonske definicije državnog odvjetništva prema kojoj je ono, između ostalog, ovlašteno i dužno “poduzimati pravne radnje radi zaštite imovine Republike Hrvatske”. V. čl. 124. st.1. Ustava Republike Hrvatske i čl. 2. st. 1. ZDO-a.

¹²⁷ Tako se glede tih uvjeta u obrazloženju navodi: “Naime, nesporno je da se radi o kaznenom djelu za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do dvije godine. Isto tako valja naglasiti da ovo državno odvjetništvo smatra kako se nedvojbeno radi o ukupnom iznosu

Prije donošenja rješenja o odbačaju kaznene prijave državni odvjetnik raspolagao je dokazima o izvršenim obvezama od strane osumnjičenika. Naime, sva tri osumnjičenika dostavila su mu poštanske potvrde o izvršenim uplatama. Rješenje K-DO-723/02 dostavljeno je Poreznoj upravi (kao podnositelju kaznene prijave), dok su rješenja KMP-DO-418/02 i KMP-DO-508/02 dostavljena policijskim postajama (kao podnositeljima posebnih izvješća) te majkama, kao zakonskim zastupnicama oštećenika. Nisu dostavljena osumnjičenicima.

Analizirajući trajanje čitavog postupka u sva tri predmeta, računajući od dana kad je sastavljen poziv za osumnjičenike da se jave u državno odvjetništvo pa do dana donošenja rješenja o odbačaju kaznene prijave, proizlazi da je postupak u predmetu K-DO-723/02 trajao od 8. studenoga 2002. do 2. siječnja 2003., u predmetu KMP-DO-418/02 od 6. studenoga 2002. do 18. rujna 2003., te u predmetu KMP-DO-508/02 od 6. ožujka 2003. do 4. srpnja 2003.¹²⁸

S obzirom na to da je dana 24. ožujka 2004. stupio na snagu ZOPOKD,¹²⁹ koji predviđa mogućnost primjene načela svrhovitosti na pravne osobe, pregledan je upisnik KPO-DO (u koji se upisuju prijavljene pravne osobe) Općinskog državnog odvjetništva u Puli za tu godinu. Utvrđeno je da su prijavljene dvije pravne osobe, i to obje za kazneno djelo prijevare u gospodarskom poslovanju iz čl. 293. st. 1. i 2. KZ-a. Glede obje podnesen je istražni zahtjev te je istraga (na dan 21. listopada 2005.) u tijeku. Dakle, nije bilo odbačaja kaznenih prijava.¹³⁰

neevidentiranih" (ispravno - evidentiranih, nap.a.) "naloga za plaćanje na dan blokade u iznosu od 12.274,00 kune. Nadalje, valja također utvrditi da je osumnjičenik osoba mlađe životne dobi, koja je student ekonomije, a koja trenutno služi vojni rok. Isto tako neosporno je da je isti neosuđivan, budući da ovo državno odvjetništvo ne raspolaže podacima koji bi ukazivali na suprotno. Kada se uzme u obzir da je kazneno djelo priznao, a kako se radi o uglavnom obvezi poreza i doprinosa, te da drugih vjerovnika firma niti nema, to su prema stajalištu ovog Državnog odvjetništva, upravo okolnosti koje ukazuju da se u konkretnom slučaju radi o kaznenom djelu nižeg stupnja krivnje kod kojega razmjeri štetnih posljedica ne nalažu javni probitak kaznenog progona."

¹²⁸ Glede roka za ispunjenje obveza, proizlazi da je u predmetu K-DO-723/02 osumnjičenik dao privolu 22.11.2002., a kao rok ispunjenja obveze određen je dan 20.12.2002.; u predmetu KMP-DO-418/02 osumnjičenik je dao privolu 19.12.2002., majka oštećenika dala je suglasnost 5.3.2003., a kao rok ispunjenja obveze određen je 1.9.2003.; u predmetu KMP-DO-508/02 osumnjičenik je dao privolu 4.4.2003., majka oštećenika dala je suglasnost 14.4.2003., a kao rok ispunjenja obveze određen je dan 5.7.2003. Valja istaknuti da su u predmetima K-DO-723/02 i KMP-DO-418/02 osumnjičenicima ispunili obveze nakon isteka roka (u predmetu K-DO-723/02 dana 23.12.2002., a u predmetu KMP-DO-418/02 dana 11.9.2003.). Međutim, kako se radilo o neznatnim prekoračenjima roka, državno je odvjetništvo, pravilno, toleriralo takvo prekoračenje.

¹²⁹ V. čl. 37. ZOPOKD-a.

¹³⁰ Iz Izvješća o radu državnih odvjetništava za 2004. godinu proizlazi da je podneseno 85 kaznenih prijava protiv pravnih osoba, da je od tog broja meritorno riješeno 45 kaznenih prijava, od čega su (45) 32 kaznene prijave odbačene (većinom zbog toga što su podnesene za počinjenje

6. ZAKLJUČAK

Tendencija konsenzualnosti u suvremenom kaznenom procesnom pravu zahvatila je i naše pravo. Naime, naše glavno i sporedno kazneno procesno pravo poznaje više instituta (koje nije poznavalo do 1998. godine) koji su izraz te konsenzualnosti. Među njih spada i odlučivanje državnog odvjetnika po načelu svrhovitosti iz čl. 175. ZKP-a.

Sistematiziran među odredbe predistražnog postupka (glava XVI. ZKP-a), taj institut ima cilj već u toj fazi postupka povećati intenzitet selekcije kaznenih prijava putem njihova odbačaja, i to kad je riječ o lakšim kaznenim djelima. To bi trebalo pridonijeti rasterećenju sudova, većem posvećivanju državnih odvjetnika težim predmetima, ostvarivanju kriminalnopolitičkih ciljeva putem obveza (neformalnih sankcija) naloženih osumnjičeniku i većem uvažavanju oštećenikovih interesa.

Međutim, rezultati istraživanja pokazuju da taj cilj nije ostvaren. Intenzitet selekcije kaznenih prijava na temelju čl. 175. ZKP-a je neznatan, gotovo sporadičan. Razlog takvoj situaciji nije "kvaliteta" zakonskog propisa. Može se raspravljati o tome je li potrebna prethodna suglasnost oštećenika kao uvjet za odbačaj kaznene prijave, da li primjenu tog načela proširiti i na kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do pet godina (za koja je nadležan sudac pojedinac) i sl. Ipak, u cjelini gledano čl. 175. ZKP-a kvalitetan je i dobro domišljen propis.

Osnovni razlog takvoj situaciji treba (u pravilu) tražiti u činjenici preopterećenosti državnih odvjetnika, kojima je puno jednostavnije i brže podnijeti optužni prijedlog nego posezati za dugotrajnijom procedurom iz čl. 175. ZKP-a, koja od njih traži dodatni angažman. Važne spoznaje pruža nam maloljetničko kazneno pravo. Naime, glede mlađih punoljetnika (na koje se primjenjivalo maloljetničko kazneno pravo) vidljiv je visok postotak odbačaja kaznenih prijava na temelju načela svrhovitosti (čl. 63.-65. ZSM-a). Između ostalog i na temelju čl. 64. ZSM-a. Bez obzira na tradiciju primjene načela svrhovitosti u maloljetničkom kaznenom pravu, takvoj situaciji pridonosi i činjenica što iza državnog odvjetnika (za mladež) stoji stručni suradnik u državnom odvjetništvu (za mladež) i centar za socijalnu skrb, koji za njega "odrađuju" najveći dio posla, koji je, u odnosu na odrasle osobe, prisiljen sam obavljati pri primjeni čl. 175. ZKP-a. Stoga, da bi se pospješila primjena čl. 175. ZKP-a, najvažnije

radnji prije stupanja na snagu ZOPOKD-a). Glede odbačaja kaznenih prijava nije razvidno na temelju kojeg su članka odbačene. Nadalje, podneseno je sedam optužnih prijedloga i podignute su tri neposredne optužnice. Podnesena su tri istražna zahtjeva, donesena je jedna pravomoćna presuda, i to osuđujuća (donio ju je Općinski sud u Osijeku), kojom prilikom je pravnoj osobi izrečena novčana kazna. I ovdje jedan odbačaj kaznene prijave, istražni zahtjev odnosno optuženje predstavlja jednu pravnu osobu.

je crpiti iskustva iz maloljetničkog kaznenog prava. Međutim, ne bi se smjeli zanemariti ni drugi činitelji, pogotovo kod onih državnih odvjetništva koja su manje opterećena, kao što su, prije svega, promjena stila rada i mentaliteta.

LITERATURA

1. Bayer, Vladimir, Kazneno procesno pravo, knjiga I., Uvod u teoriju kaznenog procesnog prava, priredio prof. dr. Davor Krapac, Zagreb, 1995.
2. Carić, Marina, Načelo svrhovitosti (oportuniteta) kaznenog progona iz čl. 175. Zakona o kaznenom postupku i njegova primjena u praksi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 1/2001.
3. Cvjetko, Božica, Hrvatski projekt posebne obveze – izvansudske nagodbe u prethodnom postupku prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 1/2003.
4. Damaška, Mirjan, Napomene o sporazumima u kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 1/2004.
5. Derenčinović, Davor, Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zagreb, 2003.
6. Đurđević, Zlata, Kaznena odgovornost i kazneni postupak prema pravnim osobama u Republici Hrvatskoj, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2/2003.
7. Đurđević, Zlata, Komentar Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zagreb, 2005.
8. Eser, Albin, Funkcionalne promjene procesnih maksima krivičnog prava: na putu k "reprivatiziranju" krivičnog postupka, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, broj 2/1992.
9. Grubač, Momčilo, Načelo legaliteta u krivičnom procesnom pravu SFRJ, Jugoslavenska revija za kriminologiju i krivično pravo, broj 3/1998.
10. Izvješća o radu državnih odvjetništava u 2002., 2003. i 2004. godini, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske
11. Krapac, Davor, Kako odabrati tip kaznenog postupka za 2000. godinu?, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, broj 5-6/1994.
12. Krapac, Davor, Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskoga kaznenog postupovnog prava, Zagreb, 1998.
13. Krapac, Davor, Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskoga kaznenog postupovnog prava, Zagreb, 2003.
14. Krapac, Davor, Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije, Zagreb, 2003.
15. Ljubanović, Vladimir, Državno odvjetništvo – pitanja položaja i zadataka po novom ZKP-u s posebnim naglaskom na iskustva prakse, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2/2000.
16. Materijal sa Savjetovanja državnih odvjetnika u Šibeniku, studeni 1998., objavljen u Državnom odvjetniku, broj 3/98.
17. Naputci Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, broj O-12/00, O-1/03, O-2/04 i O-4/04.
18. Novosel, Drago, Primjena kaznenog naloga u radu državnih odvjetništava, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 1/2002.
19. Novosel, Drago, Primjena Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela – državnoodvjetnički pristup, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Zagreb, 2004.
20. Pavišić, Berislav, Kazneni postupak u Republici Hrvatskoj – pogled na reformu iz 1997. godine s posebnim osvrtom na predistražni postupak i istragu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2/2000.

21. Pavišić, Berislav i suradnici, Komentar Zakona o kaznenom postupku s prilogima, Rijeka, 2000.
22. Pavišić, Berislav, Komentar Zakona o kaznenom postupku s prilogima, Rijeka, 2003.
23. Priručnik za rad državnih odvjetnika, Zagreb, 2003.
24. Singer, Mladen/Zadnik, Slavko/Kovčo, Irma, Odluke tijela kaznenog postupka, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2/2000.
25. Vasiljević, Tihomir, Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Beograd, 1964.

Summary

APPLICATION OF THE OPPORTUNITY PRINCIPLE UNDER ARTICLE 175 OF THE CRIMINAL PROCEDURE ACT

It is now more than eight years since Article 175 of the Criminal Procedure Act has been effective in the Republic of Croatia. This Article enables the State Attorney to use the principle of opportunity when deciding on prosecution. Such a procedure was instituted within the new criminal procedure law which presents an exception to the principle of legality. Apart from the theoretical analysis of Article 175 of the Criminal Procedure Act, this paper shows the results arising from research conducted to analyse its effective application. The research comprises the practice of the Municipal Attorney's Office in Pula and the results collected from all the State Attorneys' Offices in the Republic of Croatia. The theoretic analysis and the implemented research show that Article 175 of the Criminal Procedure Act constitutes a sound regulation which is yet rarely applied. Attention is given to Article 64 of the Juvenile Courts Act which is often applied and is yet similar to Article 175 of the Criminal Procedure Act. It is therefore stressed that juvenile criminal law should be taken into account in order to improve the application of Article 175 of the Criminal Procedure Act.